

Rita Porkka

SAISIKO OLLA PALA PELTOA?

POHJOINEN KUMPPANUUSMAATALOUS

SAISIKO OLLA PALA PELTOA?

Pohjoinen kumppanuusmaatalous

Rita Porkka
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Maaseudun kehittämisen
koulutusohjelma (Ylempi AMK)
Oulun seudun ammattikorkea
koulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Maaseudun kehittämisen koulutusohjelma, Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Tekijä: Rita Porkka

Opinnäytetyön nimi: Saisiko olla pala peltoa? Pohjoinen kumppanuusmaatalous

Työn ohjaaja: Kaija Karhunen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2013. Sivumäärä: 55 + liitteet 6

Lähellä tuotettu ruoka kiinnostaa yhä suurempaa kuluttajajoukkoa. Erilaisten ruokaskandaalien takia lähiruokaan luotetaan ja toisaalta kaupunkilaiset haluavat myös itse osallistua ruoan tuottamiseen. Maailmalla on jo vuosikymmeniä toteutettu CSA-mallia (Community Supported Agriculture), jossa ruoan alkuperästä kiinnostuneet ihmiset tuottavat tai tuottavat itselleen lähiruokaa kestäväällä tavalla. Suomeen CSA-mallin toi ensimmäisenä Herttoniemen ruokaosuuskunta vuonna 2011 ja sieltä malli on levinnyt parissa vuodessa myös muualle Suomeen ja valmisteluja CSA-mallin mukaiseen ruoantuotantoon on runsaasti eri puolilla maitamme. Tässä opinnäytetyössä CSA-sta käytetään myös suomenmennettuna termiä kumppanuusmaatalous.

Tutkimuksessa selvitettiin Helsingin Herttoniemen ja Tampereen Meirän Pelto osuuskuntien toimintamalli ja esiin tulleet haasteet. Edelleen selvitettiin oululaisten kiinnostusta kumppanuusmaatalouteen ja kartoitettiin potentiaalisia viljelijöitä tuottamaan lähiruokaa rajatulle joukolle. Peruskysymys oli selvittää viljelijöiden ja kuluttajien halukkuus osallistua uudenlaiseen lähiruoan tuotantomalliin uuden Oulun alueella. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kumppanuusmaataloudelle on kysyntää myös Oulun seudulla ja sen tuloksena perustettiin Minnamaalaiset, Oulun ensimmäinen varsinainen CSA-ryhmä.

Asiasanat: CSA, lähiruoka, kumppanuusmaatalous, osuuskunta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master's Degree programme in Rural Development

Author: Rita Porkka

Title of thesis: Would You Like to Have a Piece of Field?

Supervisor: Kaija Karhunen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2013.

Number of pages: 55

Locally produced food interests a growing number of consumers. Because of various food scandals local food is reliable and people living in cities want to involve themselves in the production of food. Community Supported Agriculture (CSA) has been carried out for decades all over the world. In this model the group of consumers make an agreement with local farmer to have local food. In Finland CSA model was first started in Helsinki in 2011 and from there spread to the other parts of Finland.

This study examined the action of Helsinki and Tampere CSA-groups. Also it describes the challenges that raised in early stages. The aim of study was also to find out if the CSA interests in Oulu area and create a suitable CSA model to established group. The basic question was to find out farmers' and consumers' willingness to participate in a new kind of local food production model in the Oulu region. We found out that there was a demand for community supported agriculture action in Oulu area and the first group was established in 2012 as a result of this thesis.

Keywords: CSA, Community Supported Agriculture, local food, cooperative movement

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 CSA ELI KUMPPANUUSMAATALOUS	10
2.1 CSA:n historiaa ja asema ulkomailla	11
2.2 Kumppanuusmaatalous Suomessa	12
3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	15
3.1 Kyselytutkimus	15
3.2 Yleisötilaisuudet	16
3.3 Haastattelut	17
4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	18
4.1 Lomakekyselyn tulokset	18
4.2 Yleisötilaisuuksien antia	23
4.2.1 Lähiruokakeskustelutilaisuus Oulunsalotalolla	23
4.2.2 Lähiruokaa yhteiseltä pellolta Oulun Ympäristötalolla	24
4.2.3 Yksilökyselyiden tulokset	25
4.2.4 Ryhmäkeskustelujen tulokset	27
4.3 Haastattelujen kertomaa	33
4.3.1 Ei taidolla vaan tahdolla	34
4.3.2 Jos pellon minä saisin...	36
4.3.3 Oman pellon toiminta käytännössä	37
4.3.4 Roppakaupalla hyvää maustettuna ripauksella haasteita	39
4.3.5 Oululaisten viljelijäehdokkaiden tarinat	40
5 MINNAMAALAISET – OULUN ENSIMMÄINEN KUMPPANUUSVILJELYRYHMÄ	42
5.1 Minnamaalaiset vuonna 2012	42
5.2. Minnamaalaiset vuonna 2013	45
6 POHDINTA	48
7 KUMPPANUUSMAATALOUDEN NÄKYMIÄ	51
LÄHTEET	53
LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Puhdas, lähellä tuotettu ruoka kiinnostaa yhä useampaa suomalaista. Hiljaisista signaaleista tämän päivän trendiksi nousseet lähi- ja luomuruoka sekä siihen liittyvä uutisointi on lähes jokapäiväistä. Suomalainen haluaa syödä suomalaista ruokaa, jonka alkuperä tunnetaan. Lisäksi on joukko kuluttajia, jotka haluavat itse osallistua oman ruokapöydän antimien tuottamiseen.

Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran pääjohtaja Jaana Husu-Kallio kirjoitti syyskuussa 2011 nettikolumnissaan olevansa huolestunut siitä, että lähiruokaan on alettu liittää varsin erikoisia määritelmiä: ”Lukemani mukaan tasavallan presidentti kutsui lähiruokaa arjen luksukseksi vastaanottaessaan lähiruokaviestin tämänvuotiset terveiset. Ammattikeittiöiden koulutustapahtumassa kuultiin myös kriittisiä kannanottoja siitä, että varsinkin pääkaupunkiseudulla lähiruoka on tehty kallis luksustuote erityiskauppoineen ja huippuravintoloineen.” Husu-Kallio jatkaa: ”Mielestäni pahinta, mitä me voimme lähellä tuotettujen ja jalostettujen elintarvikkeiden imagolle tehdä, on luoda mielikuva herkuista, jotka ovat hintansa vuoksi vain harvojen saatavissa” (Husu-Kallio, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2011, hakupäivä 4.10.2011.) Husu-Kallio nostaa esiin tärkeän näkökulman eli lähiruoka puhuttaessa on muistettava, että kyseessä on meidän kaikkien saatavilla olevaa perusruokaa. Se on lähellä tuotettua, ruoanvalmistukseen käytettävää raaka-ainetta, josta kukin voi valmistaa omalle kukkarolle sopivaa arki- tai juhlaruokaa.

Mikä on lähiruoan virallinen määritelmä? Erkki Pulliainen (2006, 16) on määritellyt sen niin, että *”lähiruokaa on ruoantuotanto ja -kulutus, joka käyttää oman talousalueensa raaka-aineita ja tuotantopanoksia pyrkien mahdollisimman pienen ekologiseen jalanjälkeen edistäten näin kestäväällä tavalla oman alueensa taloutta ja työllisyyttä.”* Lyhykäisesti sanottuna lähiruokaalla tarkoitetaan ruokaa, joka on tuotettu mahdollisimman lähellä sen kulutus- tai myyntipaikkaa.

Ruoan alkuperään liittyvä keskustelu on aktivoinut tavallisia kuluttajia perustamaan eri puolille maamme erilaisia ruokapiirejä. ”Ruokapiiri on yhteisö eli ryhmä ihmisiä, joka tilaa ruokatuotteet suoraan viljelijöiltä tai jalostajilta välttäen

ylimääräisiä välikäsiä.” (Wikipedia, hakupäivä 20.11.2011). Helsingissä joukko Herttoniemen ruokapiiriläisiä oli Suomessa ensimmäinen yhteisö, joka lähti tuottamaan itse ruokaa jäsenilleen. Osuuskunta vuokrasi oman pellon ja palkkasi puutarhurin viljelemään sitä. Tämä Community Supported Agriculture-malliin (CSA) perustuva toiminta lähtee ajatuksesta, että kuluttaja voi osallistua aktiivisesti oman ravintonsa tuottamiseen. CSA-mallia voidaan toteuttaa Herttoniemen tyyliin kuluttajalähtöisesti tai vaihtoehtoisesti niin, että joukko kuluttajia maksaa viljelijälle summan rahaa, millä tuottaja pystyy viljelemään heille vihanneksia koko kasvukauden. Tällöin puhutaan tuottajalähtöisestä kumppanuusmaataloudesta. Periaatteisiin kuuluu myös, että tuottajaa autetaan talkoohen- gessä ja samalla saadaan kokemus oman ravinnon tuottamisesta.

Englantilainen Farming Online – sivusto julkaisi lokakuussa 2011 artikkelin, jossa kerrottiin CSA-konseptin leviävän räjähdysmäisesti saarivaltakunnassa. Sen noin 80:stä CSA-yhdistymästä yli 50 on perustettu kolmen vuoden sisällä ja parastaikaa perusteilla on reilu sata vastaavaa. Samaisessa artikkelissa mainitaan, että CSA:n malli on valtavan suosittua USA:ssa sekä Saksassa ja Ranskassa. Eri maissa toimitaan hieman eri konseptein, mutta yhteistä näissä kaikissa on kuluttajan toive saada olla mukana tuottamassa puhdasta lähiruokaa. Niin ikään sosiaalinen kestävyys nähdään mallissa tärkeänä, kun taas ruoan hinnalla ei koeta olevan niin merkittävää osuutta valintoihin. Artikkelissa todettiin, että ”osallistumalla CSA-toimintaan, kuluttajat saavat tuoreita tuotteita lähes samaan hintaan kuin hankkimalla niitä marketeista. Samalla se lisää solidaarisuutta ja kehittää suhteita paikallisiin viljelijöihin.” (Farming Online 2011, hakupäivä 19.10.2011).

Samaan aikaan kun maassamme on havahduttu ruoan alkuperän todentamisen haasteisiin, on herännyt kiivas keskustelu ruoan myynnin keskittymisestä kahdelle suurelle vähittäiskauppaketjulle ja sen vaikutuksista ruoan hintaan. Elokuussa 2011 julkaistiin taloustoimittaja Seppo Konttisen teos Suomalainen ruokalasku, jossa toimittaja esitti syitä siihen, miksi Suomessa syödään kallista ruokaa. Syyksi tähän Konttinen esitti mm. keskittymisen aiheuttaman kilpailun puuttumisen, bonuskorttijärjestelmän ja ruokamainonnan. Selvitysten mukaan

kaupan saama osuus ruoan hinnasta on noussut koko ajan kun taas tuottajat saavat yhä pienemmän osuuden. (Taloussanomat 2011, hakupäivä 20.9.2011) Suoramyynti tai uudenlaiset kumppanuussopimukset kuluttajien ja tuottajien välillä voisivat lisätä kuluttajien lähiruoan saantia sekä vaikuttaa positiivisesti myös kuluttajahintoihin.

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2007 – 2013 on määritelty raamit maaseudun monipuoliselle kehittämiselle. Maatalouden osalta suunnitelmassa yhdeksi painopistealueeksi mainitaan, että tavoitteena kehittämistoiminnassa on maatalouden kannattavuuden sekä kilpailukyyn lisääminen. Edelleen todetaan, että tuotannosta luopuvia viljelijöitä rohkaistaan tarttumaan uusiin ansaintamahdollisuuksiin. (Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2007 – 2013. 2006, 5-6).

Vuoden 2013 alussa syntyi uusi Oulu, jossa yhdistyivät harvaan asuttu maaseutu sekä kaupunkialueet. Oulun maaseutuohjelmassa on mainittu, että alueen maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta edistetään eri toimenpitein. Vuorovaikutus on ihmisten kohtaamista ja ruoka meitä kaikkia yhdistävä tekijä. Maaseutututkija Sami Tantarimäki on todennut, että paikallinen ruoantuotanto (Suomessa) on osa maaseutu-kaupunki vuorovaikutuspolitiikkaa. Siispä lähiruoka ja siihen liittyvät uudet toimintamallit voivat edistää paitsi maaseudun hyvinvointia, myös koko alueen ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä lisätä maaseudun ja kaupungin ihmisten välistä vuorovaikutusta. (Tantarimäki 2004. Hakupäivä 4.10.2011).

Professori Matti Luostarinen kirjoitti syyskuussa 2011 Suomen Kuvalehden blogissaan, että maamme yhdyskuntapolitiikka sisältää nykyään kaksi suurta asiaa, joista toinen liittyy *kuntarakenteen uudistukseen* ja toinen *maataloutemme kykyyn turvata meille myös jatkossa puhdasta suomalaista lähiruokaa*. (Luostarinen, Suomen kuvalehti 2011, hakupäivä 5.10.2011) ”Saisiko olla pala peltoa” -tutkimuksen taustalla ovat nuo molemmat teemat. Uuden Oulun maaseutualueet tarjoavat puitteet lähiruoan tuotannolle samalla kun lähes 200 000:een ki-puava asukasmäärä takaa sen että käyttäjiä Oulussa ja lähialueilla tuotetulle ruoalle löytyy.

Tässä tutkimuksessa 1) *selvitettiin CSA:n eli kumppanuusmaataloustoiminnan nykytila Suomessa sekä Helsingin ja Tampereen ruokaosuuskuntien toimintamalli ja esiin tulleet haasteet.* Edelleen 2) *selvitettiin oululaisten kiinnostus CSA-mallin mukaiseen toimintaan kuluttajan ominaisuudessa ja samalla kartoitettiin potentiaalisia viljelijöitä tuottamaan lähiruokaa tälle joukolle.* Tutkimuksen tuloksena 3) *muodostettiin Oulun alueelle sopiva toteutusmalli yhdessä viljelijän kanssa.* Tästä käytämme tutkimuksessa nimeä Oulun kumppanuusviljelymalli. Peruskysymys oli *selvittää viljelijöiden ja kuluttajien halukkuus osallistua uudenlaiseen, pienen ryhmän ruoantuotantoon uuden Oulun alueella.* Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli 4) *selvittää, lisääkö mallin mukainen palvelusuhde yksittäisen tilan kannattavuutta ja viljelijän ansaintamahdollisuutta.*

2 CSA ELI KUMPPANUUSMAATALOUS

Community Supported Agriculture on sopimuksellista ruoantuotantoa, jonka tavoitteena on tuottaa ruokaa huomioiden kestävyiden eri ulottuvuudet. Ekologisuuden lisäksi mallissa korostuu sosiaalinen kestävyys, kun ruokaa tuotetaan yhdessä tekemällä. Tärkeä osa mallia on myös viljelijän ja loppukäyttäjän suora kontakti, jolloin viljelijän tuotteista saama taloudellinen hyöty on parempi. James Wilkinsonin (2001) mukaan CSA voidaan jakaa neljään hieman toisistaan poikkeavaan malliin:

- Farmer Managed eli viljelijävetoinen malli, jossa viljelijän vastuu prosessissa korostuu
- Shareholder/Subscriber Managed eli osakas- tai kuluttajavetoinen malli, jolloin ryhmä organisoi koko prosessin, palkkaa viljelijän, vuokraa pellon ja on aktiivinen kaikessa prosessiin liittyvässä päätöksenteossa
- Farmer Cooperative eli viljelijöiden yhteenliittymä jossa useista tuottajista koostuva ryhmä organisoi prosessin ja markkinoi yhdessä tuotteensa kuluttajille
- Farmer-Shareholder Cooperative eli paikalliset kuluttajat ja lähialueen tuottajat yhdessä hallinnoivat prosessia

Kaksi viimeksi mainittua on enemmän suoramyyntitoimintaa, missä yhdessä tekeminen ei ole merkittävää. Suomessa jalansijaa on saanut eniten kuluttajalähtöisesti toteutettu malli.

Paitsi tuotantotavaltaan ryhmät eroavat toisistaan myös tuotevalikoimallaan. Yksinkertaisimmillaan tuotteet ovat peruskasviksia ja juureksia, mutta ulkomailla on kumppanuusmaatalousyhteisöjä, joissa tuotevalikoimassa on lisäksi maitotuotteita, munia ja/tai lihaa.

2.1 CSA:n historiaa ja asema ulkomailla

Yhteisön tukema maatalous tai kumppanuusmaatalous eli Community Supported Agriculture (CSA) syntyi 1960-luvulla lähes yhtäaikaaisesti muutamissa Euroopan maissa sekä Japanissa. Liikkeen taustalla oli huoli ruoan turvallisuudesta ja kaupunkilaistumisen aiheuttamasta viljelysmaan vähenemisestä. Samalla kuluttajat halusivat vaikuttaa suoraan viljelijöiden ansaintamahdollisuuksiin. Ensimmäisinä CSA-alueina Euroopassa olivat saksankieliset alueet, missä biodynaamisen viljelyn isänä tunnetun Rudolf Steinerin opit innoittivat useita CSA-liikkeeseen mukaan lähteneitä. Japanissa CSA-liike (Teikei) sai alkunsa samoista lähtökohdista, kun ryhmä japanilaisnaisia halusi taata puhtaan ruoan saannin hankkimalla sitä suoraan tuottajilta. Samaan aikaan myös Japanissa alkoi voimallinen kaupunkilaistuminen ja tämä lisäsi valvettuneiden ihmisten huolta ruoan saannista. (McFadden, Rodale Institute, hakupäivä 12.12.2012)

Yhteisöllistä maataloutta edistävä liike levisi parin vuosikymmenen aikana laajasti eri puolille Eurooppaa. Ranskan CSA-malli eli AMAP (Association pour le maintien de l'agriculture paysanne) on tänä päivänä varteenotettava vaihtoehto perinteisen maatalouden rinnalla (Annuaire national des AMAP, hakupäivä 23.3.2013). Siellä jopa 5 % maatalouden tuottajista saa elantonsa kumppanuusmaataloudesta. Italiaan liike saapui 1994 ja siellä mallista käytetään lyhennettä G.A.S eli puhutaan reilun kaupan ryhmistä. Ryhmien toiminta on CSA:n kaltaista eli kuluttajien ja tuottajien keskinäistä kauppaa ilman välikäsiä. Talkootyön osuus ei siinä ole kuitenkaan niin merkittävässä osassa. (Gruppi di Acquisto Solidale, hakupäivä 23.3.2013). CSA-liike on levinnyt myös Britteinsaarille, missä sitä toteutetaan yli 80 tilalla. Liike leviää edelleen saarivaltiossa johtavan luomuyhdistyksen, The Soil Associationin projektien kautta. (The Soil Association, hakupäivä 23.3.2013).

Pohjoismaista vahvimpia CSA-alueita on Tanska, kun taas naapurimaassamme Ruotsissa ei toimi tällä hetkellä kuin yksi puhdas CSA-tila, Ramsjö, lähellä Uppsalaa. Muutamia kasvislaareja toimittavia tiloja on, mutta ne eivät toteuta varsinaisesti kumppanuusmaataloutta (Berlin 6.4.2013, sähköpostiviesti).

Vihdoin 1980-luvulla liike rantautui myös Pohjois-Amerikkaan, missä liikkeestä käytetään yleisesti myös nimitystä Community Shared Agriculture. Todistettavasti ensimmäinen CSA-tila aloitti Massachusettsissa vuonna 1985 ja siitä liike levisi kaikkialle Pohjois-Amerikkaan ja jo vuoden 1999 lopussa maassa oli yli tuhat CSA-mallin mukaisesti toimivaa yhteenliittymää (C.C.Hinrichs 2000, 299). CSA-yhteenliittymien koko ja luonne vaihtelee alueiden ja tarpeiden mukaan muutamien kotitalouksien kokoluokasta hyvinkin massiivisiin: Kaliforniassa toimiva kuluttajavetoinen CSA käsittää yli 13 000 kotitaloutta.

2.2 Kumppanuusmaatalous Suomessa

Ruoka, sen turvallisuus ja alkuperän todennettavuus ovat puhuttaneet suomalaisia viime vuosina. Erilaiset ruokaskandaalit ovat lisänneet ihmisten mielenkiintoa ruoan laatua kohtaan. Toisaalta maatalouden kannattavuus on heikentynyt tuotantopanoksien kallistumisen myötä ja maaseudun yrittäjiä kannustetaan uudenlaiseen yrittäjyyteen. Voisiko kumppanuusmaatalous olla yksi vaihtoehto molempien osapuolten tarpeiden tyydyttämiseen?

Oulussa kumppanuusmaatalouden piirteitä sisältävää toimintaa kokeiltiin jo 1980-luvulla yhden viljelijän toimesta. Syömäringiksi nimetty malli sai alkunsa luontaistuotehoidoista kiinnostuneille järjestetyn tilaisuuden yhteydessä, missä joukko kuluttajia halusi löytää viljelijän tuottamaan heille puhdasta, luonnonmukaisesti kasvatettua ravintoa. Viljelijä löytyi lehti-ilmoituksen perusteella ja ryhmä toimi 1980-luvun puolivälissä parin vuoden ajan. Siinä oli mukana 10 – 15 oululaista kotitaloutta. Toiminta loppui kuitenkin parin vuoden jälkeen kannattamattomana. (Nokela, 4.4.2012, haastattelu).

1990-luvun puolivälissä Suomen Biodynaaminen yhdistys julkaisi teoksen Verkostoituva talous, jossa esiteltiin erilaisia vaihtoehtoja maatalouden toteuttamiseksi tilanteessa, jossa perinteisen maatalouden ajateltiin hiipuvan Suomessa kiristyneen kilpailun vuoksi. Ari Harmainen esitteli kyseisessä julkaisussa myös CSA-mallin (Suokas & Järvinen 1996, 75 – 79). Hän puhui yhteisön tukemasta

maataloudesta eikä ottanut kantaa siihen, toimisiko malli Suomessa. Samassa teoksessa Kari Järvinen toteaa, että *”tämän päivän kuluttajat haluavat parempia tuotteita, mutta ennen kaikkea he ovat valmiita tekemään jotain oikeaksi katso- miensa viljelymenetelmien hyväksi”* (Suokas & Järvinen, 82) Vielä aika ei kuitenkaan ollut kypsä kumppanuusmaataloudelle Suomessa, vaan vasta 15 vuotta myöhemmin mallia alettiin toteuttaa ensin Helsingissä, Herttoniemen ruokaosuuskunnan toimesta ja siitä toiminta levisi muualle Suomeen.

Helsingin Kaupunkilaisten oma pelto –hanke sai alkunsa vuoden 2010 lopulla, kun ranskalainen sikäläisen yhteisöviljelyn asiantuntija Jocelyn Parrot oli Suomessa kertomassa Ranskan CSA-toiminnasta. Paikalla oli Herttoniemen ruoka- piirin jäseniä, joista osa innostui aiheesta niin, että päätti kokeilla kuinka se kiinnostaisi Suomessa. Ensin pyrittiin löytämään sopivia viljelijöitä yhteistyöhön, mutta kun niitä ei löytynyt, päättivät hankkeen aktiivit perustaa osuuskunnan, palkata puutarhurin ja vuokrata oman pellon. Näin Suomen ensimmäinen virallinen kumppanuusmaataloutta toteuttava yhteisö oli saanut alkunsa. (Repo 1.12.2011, haastattelu).

Suomessa toimii tai aloittelee toimintaansa ainakin 9 kumppanuusmaatalousryhmittymää vuonna 2013. Suurimmat ryhmät ovat Helsingissä, Lahdessa, Tampereella ja Turussa, jotka kaikki toimivat osuuskuntapohjalta. Helsingissä Kaupunkilaisten oma pelto -osuuskunnassa on jäseniä 150, Turussa tavoitteena on lisätä määrää sataan jäseneseen ja Tampereella sekä Lahdessa molemmissa on jäseniä noin 50. Pääosa jäsenistä on yksityisiä kotitalouksia, mutta ainakin yksi päiväkotitoiminta on liittynyt mukaan Helsingissä.

Oulussa ja Tuusulassa on selvimmin viljelijävetoista toimintaa: ryhmän jäsenet ovat tehneet kumppanuussopimuksen viljelijän kanssa, joka tuottaa ruokaa omalla pellollaan. Jäsenet osallistuvat toimintaan talkootoin, kukin oman kykynsä mukaan. Oulussa ryhmän jäsenenä on pitopalveluyritys ja kyselyitä on tullut myös lounasravintoloista. Seuraavassa taulukossa on esitelty Suomessa keväällä 2013 kumppanuusmaatalouden periaatteilla toimivat ryhmittymät:

Taulukko 1. Suomessa toimivat tai aloittelevat kumppanuusmaatalouden periaatteita noudattavat yhteisöt vuonna 2013

Paikkakunta	Nimi	Perustamis- vuosi	Jäseniä
Helsinki	Kaupunkilaisten oma pelto	2011	150
Jyväskylä	Juurikas JKL	2013	20
Kuopio *)	Konttila	2013	20
Lahti	Lahden ROK	2013	50
Mäntsälä	Muijaniityn Ruokaosuuskunta	2013	50
Oulu	Minnamaa	2012	30
Tampere	Meirän Pelto	2012	50
Turku	Livonsaaren osuuspuutarha	2012	90
Tuusula	Yhteisöviljelykokeilu	2011	ei tiedossa

*) Toiminta alkamassa, mikäli sitoutuneita jäseniä saadaan mukaan riittävästi

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

Kansainvälistä ja etenkin yhdysvaltalaista tutkimustietoa CSA:sta on jonkin verran. Tutkimuksen aikana tutustuin aihetta sivuavaan kirjallisuuteen ja sähköisiin julkaisuihin sekä seurasin sosiaalisessa mediassa käytyä keskustelua. Koska kumppanuusmaatalous on Suomessa verrattain uusi ilmiö, oli tärkeää haastatella ne henkilöt, jotka ovat siihen maassamme perehtyneet.

Opinnäytetyötutkimuksessani oli kyse toimintamallin kehittamisestä. Nykytilan selvittäminen vaati perehtymistä Herttoniemen ruokaosuuskunnan toimintaan ja kokemuksiin. Tämän jälkeen esittelin CSA-toiminnan periaatteita oululaisille aiheesta kiinnostuneille henkilöille yleisötilaisuudessa, jonka jälkeen kävimme keskusteluja siitä, millainen malli Oulun alueelle olisi toivotuin. Tutkimuksen tueksi järjestin kaksi yleisötilaisuutta, tein kyselytutkimuksen sekä haastattelin Herttoniemen Kaupunkilaisten oma pelto sekä Tamperelaisten Meirän pelto ryhmien edustajat.

Haastattelin myös kolme oululaista viljelijää, joista kaksi oli ilmoittanut kiinnostuksensa kumppanuusmaatalouteen kyselyiden kautta. Kolmas haastateltu viljelijä oli ollut mukana 1980-luvulla CSA-mallin tyyppisessä kokeilussa. Kyseessä oli puolistrukturoitu haastattelu.

Kuluttajakyselyssä käytettiin strukturoituakyselyä, joka etenee ennalta valmistellun lomakkeen mukaan (Hirsimäki S. 2009, 197). Kyselystä tiedotettiin ja sitä jaettiin Oulun kaupungin asukastuvilla, lähiruokaan liittyvissä yleisötilaisuuksissa sekä Oulun kaupungin nettisivuilla. Tutkimuksessa pyrin löytämään sellaisen paikallisen mallin, joka on kannattava niin palveluntarjoajalle kuin kuluttajallekin.

3.1 Kyselytutkimus

Pääosin kuluttajille suunnatut kirjallinen kysely toteutettiin jakamalla sitä ensimmäisessä yleisötilaisuudessa, toimittamalla kyselylomakkeita Oulun kaupungin asukastuvilla ja lisäksi se oli sähköisessä muodossa Oulun kaupungin

sekä KantriOulu-hankkeen verkkosivuilla (Liite 1). Markkinointi kyselyyn hoidettiin Oulun kaupungin asukastupien kautta, paikallislehdessä olevalla artikkelilla sekä sosiaalista mediaa hyödyntäen. Paperivastauksia saatiin kaikkiaan 13 ja sähköisiä 61 kappaletta. Kyselyssä kartoitettiin myös sitä, oliko vastaajien joukossa sellaisia, jotka olisivat kiinnostuneita aloittamaan kumppanuusmaataloustoimintaa tuottajan ominaisuudessa. Näitä löydettiin kyselyn kautta viisi (5) kappaletta. Kyselytulokset on esitetty kohdassa [4.1 Lomakekyselyn tulokset](#).

3.2 Yleisötilaisuudet

Ensimmäinen yleisötilaisuus järjestettiin Oulunsalossa 1.12.2011 KantriOulu- ja Uutispuurohankkeiden kanssa. Tilaisuuteen oli kutsuttu lähiruoan tuotantoon ja hankintaan liittyviä tahoja ja se oli avoin myös suurelle yleisölle. Tilaisuudesta ilmoitettiin paikallislehdissä sekä sanomalehti Kalevassa. Tilaisuuden aluksi Herttoniemen ruokaosuuskunnan puheenjohtaja Olli Repo esitteli heidän toteuttamaansa CSA-mallia. Tilaisuuden osallistujille jaettiin kirjallinen lomakekysely (Liite 1.), jolla selvitettiin sitä, kuinka kiinnostavana CSA-mallin mukaista ruokaosuuskuntatoimintaa pidetään. Kyselyn palautti 13 henkilöä.

Toinen yleisötilaisuus järjestettiin 19.4.2012. Sinne kutsuttiin ensimmäiseen kyselyyn vastanneet, alueen ruokapiirit, sosiaalisen median kautta kiinnostuksensa osoittaneet sekä lehti-ilmoituksella. Tilaisuus toteutettiin yhdessä Oulun seudun ammattikorkeakoulun maaseutuelinkeinojen opiskelijaryhmän kanssa ja sen aikana kerättiin kirjallista palautetta. Tilaisuuden aluksi jaettiin kyselylomakkeet (liite 2a), joita palautui 18 kappaletta. Illan aikana jakaannuttiin viiteen ryhmään, joissa käytiin keskusteluja ohjatun sisällön mukaisesti (liite 2b) ja ryhmien sihteerit dokumentoivat käydyt keskustelut. Lopuksi kaikki ryhmätuotokset käytiin yhdessä läpi keskustellen, jolloin ryhmillä oli mahdollisuus tarkentaa muistiinpanojen sisältöä. Yleisötilaisuuksien tuloksia on esitetty kohdassa [4.2.3 Yksilökyselyiden tulokset](#) ja [4.2.4 Ryhmäkeskustelujen tulokset](#).

3.3 Haastattelut

Ensimmäinen teemahaastattelu tehtiin 1.12.2011 (Olli Repo, Herttoniemen Ruokaosuuskunnan pj.). Muut haastateltavat olivat Tampereen Meirän Pelto-
osuuskunnan Rebecca Koskenniemi (2.2.2013), viljelijä Leo Nokela (4.4.2012),
puutarhuri Tanja Ijäs (24.10.2012) ja yrittäjä Minna Mäkelä (21.11.2012). Kaik-
kien haastatteluissa käytettiin samaa teemahaastattelumallia ja niiden tarkoituk-
sena oli löytää jo toteutettujen kumppanuusviljelykokeilujen hyvät käytännöt
sekä mahdolliset kipukohdat. Viljelijähaastatteluissa keskityttiin siihen, miksi
kumppanuusviljely kiinnostaisi tai mitkä olisivat suurimmat esteet siihen mukaan
lähtemiselle. Haastattelut nauhoitettiin ja äänitallenteet kirjoitettiin tekstimuotoon
kysymyskohdittain. Haastattelujen tulokset esitellään kohdassa [4.3 Haastattelu-
jen kertomaa](#)

4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Lomakekyselyn tulokset

Ensimmäisessä yleisötilaisuudessa jaetun ja sen jälkeen sähköisenä auenneen varsinaisen kyselyn tarkoituksena oli selvittää, minkä verran kumppanuusmaataloudella on kysyntää Oulun seudulla ja toisaalta löytyykö alueelta mahdollisia kumppaniviljelijöitä. (Kyselylomake, Liite 1). Kysely toteutettiin KantriOulu – hankkeen avustuksella hyödyntäen hankkeen järjestämiä tilaisuuksia sekä Oulun kaupungin Internet-sivuja.

Kyselystä tiedotettiin Oulunsalon lähiruokatilaisuudessa, Oulun kaupungin nettisivuilla, sosiaalisessa mediassa sekä Oulussa sijaitsevilla asukastuvilla. Asukastupien kyselystä tiedottivat kaupungin aluetyöntekijät omissa aluetapamisissaan. Lähetteessä oli lyhyt esittely CSA:n periaatteista ja yhteystiedot, josta lisätietoa voi pyytää. Kyselyyn liittyen tuli muutamia sähköpostiviestejä, joissa pyydettiin aiheesta lisätietoa. Paperisena kyselyn palautti 13 vastaajaa ja sähköisen järjestelmän kautta palautui 61 vastausta. Kyselyn nettiversion oli au-
kaissut tai aloittanut kaikkiaan 250 vastaajaa, mutta loppuun sen oli saattanut 24,4 %.

Kyselyssä taustoitettiin vastaajan talouden kokoa ja sitä, minkä verran talou-
dessa on alle 18-vuotiaita lapsia. Edelleen kartoitettiin sitä, minkä verran kump-
panuusmaataloudesta tiedetään yleisesti eli tarvitseeko vastaaja aiheesta lisä-
tietoa. Sen jälkeen kysyttiin suoraan, olisiko vastaaja halukas liittymään mahdol-
lisesti perustettavaan ryhmään kuluttajan ominaisuudessa ja pitäisikö viljeltävi-
en kasvien olla luonnonmukaisesti tuotettua. Kyselyssä selvitettiin myös vas-
taajien kiinnostusta talkootyöhön sekä sitä, minkä verran vastaaja olisi valmis
panostamaan ajallisesti kumppanuusmaatalousryhmän yhteiseksi hyväksi. Lo-
puksi selvitettiin, onko vastaajissa kiinnostusta toimia ryhmässä tuottajan roolis-
sa ja jos, niin olisiko tuotettu ruoka luomua. Myös tuotevalikoimaa selvitettiin
tuottajien osalta. Seuraavassa esitellään varsinaisen kyselyn tulokset.

Valtaosa vastaajista edusti pieniä kotitalouksia (taulukko 2). Peräti 74 % kuului maksimissaan kolme henkeä käsittävään asuntokuntaan. Selvänä vähemmistönä oli varsinaiset suurperheet. Noin neljännes edusti keskikokoista lapsiperhettä. Kyselystä kävi ilmi, että nimenomaisesti pienissä perheissä toivottiin kasvatettavien kasvien olevan luomua ja toisaalta myös talkoomyönteisyys korostui niissä vastauksissa.

Taulukko 2. Vastaajan talouden koko

Talouden koko, henkilöä	Vastauksia, kpl	Vastauksia, %
1	15	20
2 – 3	40	54
4 – 6	17	23
yli 6	2	3

Enemmistö eli yli puolet vastaajista edusti yhden lapsen perhettä ja viidennes yhden henkilön kotitalouksia (taulukko 3). Ajatus siitä, että kumppanuusmaatalous voisi olla myös oppimisympäristö tämän päivän urbaaneille lapsille ja nuorille, ei tässä mielessä välttämättä ole kovin merkittävä. Lähiruoka ja itse tuotettu ruoka ovat tulleet etenkin nuorten kaupunkilaisten trendiksi, joskin aihe kiinnostaa jossain määrin kaiken ikäisiä.

Taulukko 3. Lasten ja nuorten osuus vastaajien talouksissa

Alle 18-vuotiaiden määrä taloudessa, kpl	Vastauksia, kpl	Vastauksia, %
0	15	20
1	39	53
2 – 3	17	23
4 tai enemmän	3	4

Kysyttäessä halusiko vastaaja lisätietoa kumppanuusmaataloudesta, vastasi 84 % myöntävästi. Aihe koettiin siis kiinnostavana ja siitä haluttiin lisätietoa. Tämä oli tutkimuksen jatkoa ajatellen positiivinen viesti: jos kiinnostusta on näinkin runsaasti, on luultavaa että Oulun alueella saadaan pilotoitua oma kumppanuusviljelykokeilu.

Seuraavassa taulukossa esitetään, kuinka moni vastaajista olisi kiinnostunut liittymään Oulun seudun kumppanuusmaatalousryhmään kuluttajan ominaisuudessa. Kyselyyn vastanneista 14 % ilmoitti suoraan, ettei ole kiinnostunut liittymään ryhmään kuluttajan ominaisuudessa. Tarkempi tarkastelu osoitti, että näistä puolet oli niitä, jotka olivat myöhemmin vastanneet kiinnostuksensa ryhmän tuottajan rooliin. Yli puolet eli 54 % ilmoitti suoraan olevansa kiinnostuneita liittymään ryhmään ja lähes kolmannes harkitsi liittymistä.

*Taulukko 4. Kiinnostus kumppanuusmaatalousryhmän jäsenyyteen **kuluttajan** ominaisuudessa*

Kiinnostunut liittymään kuluttajana	Vastauksia, kpl	Vastauksia, %
Kyllä	40	54
Ei	10	14
Ehkä	24	32

Kysyttäessä vastaajien mielipidettä siitä, pitäisikö kumppanuusmaatalousryhmän tuotteiden olla luonnonmukaisesti viljeltyä, menivät vastaukset lähes tasan. Niukka enemmistö oli sitä mieltä, että tuotteiden tulee olla ehdottomasti luomua. Yksi vastaajista tosin täydensi, että *”mielellään mahdollisimman luonnon mukaisesti viljeltyä, mutta ei välttämättä eviran tarkoittamaa luomua”*.

Kysyttäessä talkootyöhön halukkuutta yhteisellä pellolla, saatiin runsaasti vastauksia (taulukko 5). Suuri osa vastaajista oli valmis tekemään talkoita eri työvaiheisiin liittyen, mutta oli joukossa niitäkin, jotka eivät halunneet osallistua millään lailla talkoisiin. Osa tästä joukosta oli niitä, jotka mielsivät itsensä tuottajiksi

ja kaksi oli ilmoittanut elämäntilanteensa olevan niin kiireinen, ettei ainakaan tässä vaiheessa voineet sitoutua talkoisiin.

Eniten haluttiin osallistua sadonkorjuuseen; lienevätkö herttoniemeläisten maa-lailut mukavista sadonkorjuujuhlista innostanut tähän. Myös kylvö- ja kitkentä-työhön oli innokkuutta ja muutamassa vastauksessa mainittiin, että oma kau-punkiviljelypalsta voisi joutaa pois, jos *”tätä kautta pääsisi toteuttamaan joka keväistä multahulluutta”*. Eräs vastaaja tarjoutui talkoilemaan muulle talkooväel-le leivonnaisia työpäivän ratoksi.

Taulukko 5. Vastaajan kiinnostus talkootyöhön

Talkootyön sisältö	Vastauksia, kpl	Vastauksia, %
Viljely	38	26
Sadonkorjuu	47	32
Jakelu	20	14
Yhteydenpito ja tiedottaminen	25	17
Ei ole kiinnostusta	16	11

Vaikka talkootyö kiinnosti vastaajia, vain harva halusi sitoutua siihen kovin usein. Viikoittain valmiita oli työskentelemään yhteisen ryhmän hyväksi 22 % vastaajista ja suurin osa arveli voivansa osallistua talkoisiin noin joka toinen viikko tai harvemmin. ”En osaa sanoa” kohdassa täsmennettiin muun muassa sitä, että *”osallistuminen talkoisiin riippuu siitä missä päin pelto sijaitsee...kulkeminen voi olla haastavaa kun ei ole omaa autoa...työtilanteet vaihtelevat ja on elettävä niiden mukaan”*. Taulukossa 6 on esitetty, kuinka usein vas-taaja voisi oman arvionsa mukaan osallistua talkootyöhön.

Taulukko 6. Vastaajan valmius osallistua talkootyöhön

Talkootyön sopiva määrä on	Vastauksia, kpl	Vastauksia, %
1 – 5 krt / satokausi	52	70
1 – 2 krt / viikko	11	15
Useammin	5	7
En osaa sanoa	6	8

Kaupunkilaisten oma pelto – ryhmällä oli ollut vaikeuksia löytää yhteistyöstä kiinnostuneita viljelijöitä, joten ”Saisiko olla pala peltoa” – tutkimukseen liittyvien vastausten perusteella löytyneet viisi kiinnostunutta tuottajaa oli hyvin positiivinen tulos (taulukko 7). Osa vastaajista oli halukkaita olemaan mukana, mutta heillä ei ollut varmuutta siitä olisiko heidän roolinsa ryhmässä kuluttajan vai tuottajan. Kysyttäessä tuottajan roolista kiinnostuneilta, onko heidän tuotteensa luomua, vain yksi ilmoitti olevansa virallinen luomutuottaja. Yksi kertoi viljelevänsä mahdollisimman luonnonmukaisesti eikä käytä kemiallisia torjunta- tai lannoitusaineita.

*Taulukko 7. Kiinnostus kumppanuusmaatalousryhmän jäsenyyteen **tuottajan** ominaisuudessa*

Olen kiinnostunut tuottajana	Vastauksia, kpl	Vastauksia, %
Kyllä	5	7
Ei	61	82
Ehkä	8	11

Selkeästi eniten mahdollisuuksia oli avomaan kasvisten ja juuresten tuotantoon. Kahdella oli lisäksi kasvihuoneviljelyä ja kaksi kananmunantuottajaa. Tosin tässä selvennettiin, että munien tuotanto on aika pienimuotoista. Tämän lisäksi vastaajissa oli kolme, joilta löytyisi ryhmälle tuotettavaksi heinää, kaloja, tyrniä,

omenoita, pensasmustikkaa ja jalomaarainta. Taulukossa 8 on esitetty mitä vastaajat olivat valmiita tuottamaan.

Taulukko 8. Tuotteet, joita vastaajat olivat valmiita tuottamaan

Tuotteet	Vastauksia, kpl
Avomaan kasvikset	10
Kasvihuonekasviksia	2
Kananmunia	2
Muuta	3

Kyselyn perusteella voitiin jatkaa oululaisen kumppanuusmaatalousmallin valmistelua ja seuraava askel prosessissa oli toisen yleisötilaisuuden järjestäminen. Sen tulokset on esitelty seuraavassa luvussa.

4.2 Yleisötilaisuuksien antia

Yleisötilaisuuksia järjestettiin kaksi, molemmat Oulun kaupungin KantriOulu-hankkeen toimesta. Hankkeen tavoitteena on ollut muun muassa lisätä uuden Oulun alueen lähiruoantuotantoa ja toisaalta tuoda uusia ajatuksia maaseutualueiden yrittäjille. Lähiruokaan liittyvä keskustelu virisi myös päättäjien keskuudessa ja siksi aiheeseen liittyville tilaisuuksille oli selvä tarve. Tilaisuudet oli suunnattu paitsi yrittäjille ja päättäjille, myös kuluttajille eli suurelle yleisölle.

4.2.1 Lähiruokakeskustelutilaisuus Oulunsalotalolla

Vuoden 2011 joulukuussa järjestettiin Oulunsalossa yleisötilaisuus, jossa oli aiheena lähiruoka. Tilaisuuden järjestivät Maaseudun Sivistysliiton Syökö nää lähiruokaa ja Oulun kaupungin KantriOulu – hankkeet. Tarkoituksena oli haastaa päättäjiä mukaan lähiruokakeskusteluun ja esitellä samana vuonna käynnistyneen Kaupunkilaisten Oma pelto toiminnan kokemuksia. Herttoniemen ruoka-

osuuskunnan edustajana oli paikalla puheenjohtaja Olli Repo. Tilaisuuteen osallistui viisikymmentäviisi (55) henkilöä.

Olli Repo esitteli, kuinka heidän kumppanuusmaataloushankkeensa sai alkunsa ja kuinka se toimi ensimmäisenä toimintakautenaan. Toiminta oli heti alusta saakka hyvin yhteisöllistä eli heillä pidettiin talkoita, järjestettiin sadonkorjuujuhlat ja tuotteita myytiin myös pop up kauppa-auton välityksellä. Revon esitys herätti runsaasti keskustelua ja ilmassa oli aistittavissa positiivista kiinnostusta aiheeseen.

Oulunsalon tilaisuudessa kerrottiin alustavasti, että myös Oulussa on alkamassa selvitystyö oman kumppanuusmaatalousmallin saamiseksi alueelle. Tilaisuudessa jaettiin osallistujille kyselylomake, jolla selvitettiin halukkuutta kyseiseen toimintaan. Lisäksi kerrottiin Internet-osoite, josta sama kysely löytyy sähköisessä muodossa. (Kyselylomake, Liite 1). Paperisia vastauksia palautettiin 13 kappaletta ja sähköiseen kyselyyn vastasi 61 henkilöä. Kyselyn tuloksia on esitelty tarkemmin kappaleessa [4.1 Lomakekyselyn tulokset](#).

Oulunsalon tilaisuus oli ensimmäinen kumppanuusmaataloutta esittelevä tilaisuus Oulun seudulla ja siksi tärkeä aiheen tunnettavuuden lisäämiseksi. Tämän tilaisuuden voidaan katsoa olleen päänavaus myös oululaisen CSA:n eli Minnamaalaisten synnylle, sillä tilaisuudessa oli paikalla useita henkilöitä, jotka myöhemmin liittyivät minnamaalaisiin. Ja ennen kaikkea tärkeää oli se, että myös oululaisten tuleva oma viljelijä oli kuulemassa, mitä kumppanuusmaatalous hänelle voisi tarjota.

4.2.2 Lähiruokaa yhteiseltä pellolta Oulun Ympäristötalolla

Toinen yleisötilaisuus, *Lähiruokaa yhteiseltä pellolta*, järjestettiin Oulun Ympäristötalolla huhtikuussa 2012. Sinne kutsuttiin suoraan kaikki, jotka olivat kyselyssä ilmoittaneet kiinnostuksensa asiaan. Lisäksi kutsua välitettiin sosiaalisen median ja lehti-ilmoituksen kautta. Tilaisuuteen osallistui 25 henkilöä, joista osa

oli Oulun seudun ammattikorkeakoulun maaseutuelinkeinojen koulutusohjelman opiskelijoita. He olivat mukana kokoamassa tietoa illan keskusteluista.

Yleisötilaisuuden aluksi kerrottiin kumppanuusmaatalouden eri vaihtoehtoista ja niistä syntyvistä kuluista. Kaikille jaettiin lyhyet yksilökyselyt, jotka kerättiin pois välittömästi. Näitä palautteita saatiin yhteensä 18 kappaletta. (Yksilökysymykset, Liite 2a). Sen jälkeen osallistujat jaettiin järjestäjien toimesta viiteen ryhmään. Jokaisessa oli mukana opiskelija ohjaamassa keskustelu ja dokumentoimassa keskustelun kulkua. Keskustelu eteni ennakkoon sovittujen kysymysten pohjalta (Ryhmäkeskustelut, Liite 2b).

4.2.3 Yksilökyselyiden tulokset

Lähiruokaa yhteiseltä pellolta – tilaisuuden osallistujakyselyyn vastasi 18 henkilöä. Kyselyssä haluttiin kartoittaa läsnäolijoiden tahtotilaa mahdollista kumppanuusmaatalouskokeilua kohtaan. Lisäksi siinä selvitettiin kiinnostusta talkootyöhön sekä rahallisen panostuksen suuruutta. (Yksilökysymykset, Liite 2a)

Kyselyyn vastasi 11 naista ja 7 miestä. Taulukossa 9 on esitetty tilaisuuteen osallistuneiden ikäjakauma. Vastaajista valtaosa oli nuoria aikuisia ja keskiikäisiä. Sama ilmiö on havaittavissa sähköisessä mediassa: nuoret perheet ja työkäiset ovat hyvin edustettuina lähiruokaan ja vaihtoehtoihin ruoantuotantotapoihin liittyvässä keskustelussa.

Taulukko 9. Tilaisuuteen osallistuneiden ikäjakauma

Ikä	18 – 35	36 – 45	46 - 60	yli 60
Henkilöä, kpl	4	8	4	2

Suurin osa osallistujista oli paikalla kuluttajan ominaisuudessa ja vain yksi ilmoitti, ettei ole kiinnostunut osallistumaan lainkaan. Kolme vastaajista oli valmis vuokraamaan omia maitaan mahdolliselle perustettavalle ryhmälle ja kaksi oli

kiinnostunut toimimaan ryhmän palkattuna viljelijänä. Taulukossa 10 esitetään, missä roolissa vastaaja on kiinnostunut kumppanuusmaataloudesta.

Taulukko 10. Toiminnan kiinnostavuus kuluttajana tai tuottajana

Kiinnostavuus	Henkilöä, kpl
Kuluttajan ominaisuudessa	12
Pellon vuokraajana	3
Tuottajana	2
En ole kiinnostunut	1

Talkootyöhön oltiin valmiita käyttämään aikaa lähinnä istutus- ja sadonkorjuun aikaan, keskimäärin 1 - 3 kertaa satokaudessa (taulukko 11). Lähes puolet oli valmiita uhraamaan aikaansa yhteisellä pellolla viikoittain tai jopa useita kertoja viikossa. Yksi vastaajista ei ollut kiinnostunut talkootöistä lainkaan.

Taulukko 11. Talkootyöhön käytettävä aika

Talkootyöhön käytettävä aika	Kertaa, kpl
Kiireisinä aikoina, noin 1 – 3 kertaa satokaudessa	10
Viikoittain	4
Useita kertoja viikossa	3
En lainkaan	1

Taulukossa 12 esitetään vastaajien arviot sopivasta satomaksun suuruudesta. Vain kolme vastaajaa oli valmiita maksamaan yli 200 euroa kaudessa. Kolmasosa toivoi, että satomaksu ei nousisi yli sataan euroon kaudessa. Suurin osa tilaisuuden osallistujia edusti pieniä ruokakuntia. Yli puolet (10) asui yhden tai

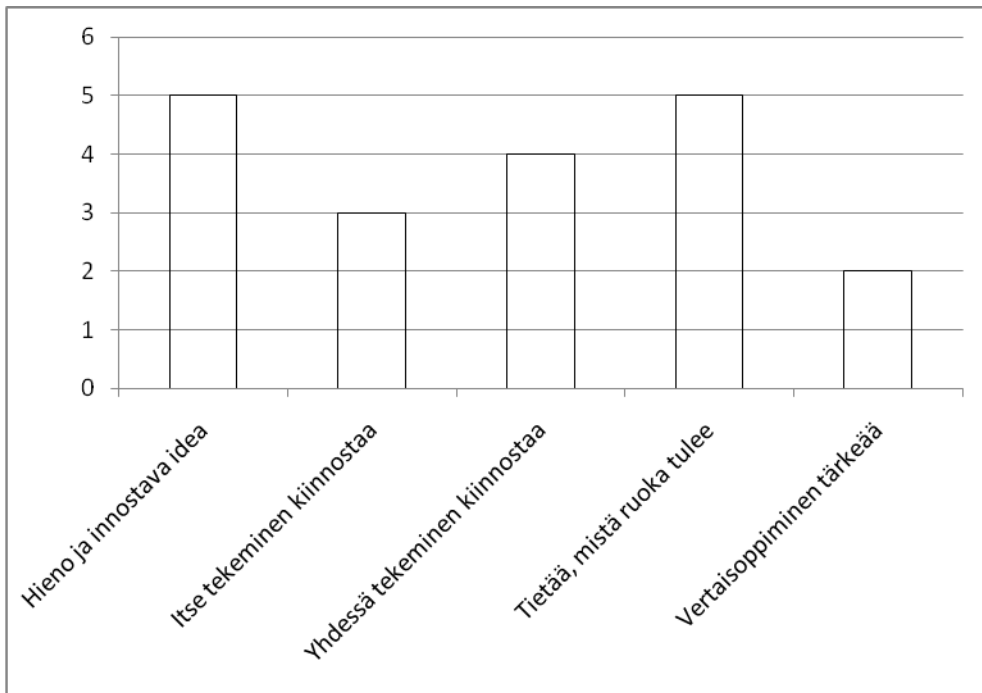
kahden hengen taloutta, jolla selittyi myös toiveet alhaisesta satomaksusta. Eräs paikallaolija toivoikin, että sinkkotaloudet huomioitaisiin paremmin myös kaupoissa. ”Kehittäisipä joku viljelijä sinkkukaaleja ja muita, ettei aina tarvitsi ostaa monen kilon satseja”. 3 – 4 hengen talouksia edusti kuusi henkilöä ja yli neljän hengen taloudessa asui vain kaksi vastaajista.

Taulukko 12. Sopiva satomaksu kuluttajalle

Maksujen suuruus / satokausi	Henkilöä, kpl
< 100 €	6
100 – 200 €	9
201 – 400 €	3
Hinnalla ei ole merkitystä	0

4.2.4 Ryhmäkeskustelujen tulokset

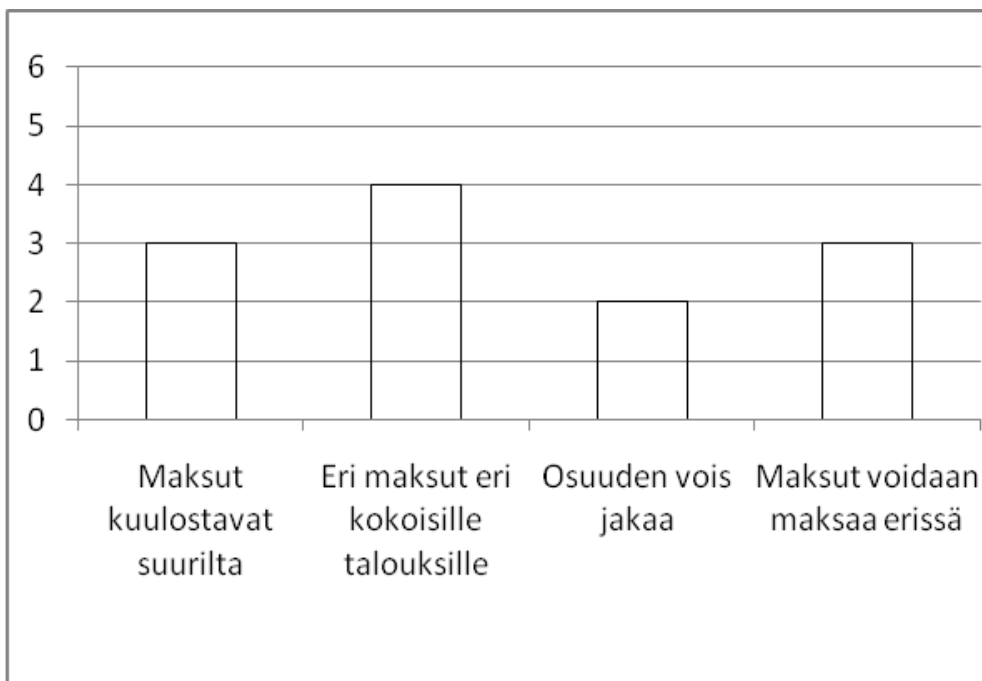
Tilaisuudessa esiteltiin erilaisia CSA-malleja ja esimerkkejä satomaksuista. Sen jälkeen osallistujat jaettiin järjestäjien toimesta viiteen, sattumanvaraisesti valittuun ryhmään. Jokaiseen ryhmään sijoittui yksi opiskelija, jonka tehtävänä oli johtaa keskustelua tiettyjen aiheiden kautta (Ryhmäkeskustelut, Liite 2b) ja dokumentoida käyty keskustelu. Ryhmissä käytiin runsaasti keskustelua ja asenteet kumppanuusmaataloutta kohtaan olivat varovaisen innostuneita. Ryhmäkeskustelujen jälkeen kaikkien ryhmien tuotokset käytiin vielä yhdessä läpi ja kommentteista kerättiin ne, jotka oli mainittu vähintään kahdessa eri ryhmässä. Ryhmäkeskustelujen kooste on esitelty kuvioissa 1 - 5. Pystyakselilla on ilmoitettu vastausten lukumäärä.

Kuvio 1. Mitä ajatuksia yhteisöviljely (kumppanuusmaatalous) herättää?

Kaikissa ryhmissä kumppanuusviljelyajatus herätti pelkästään positiivisia ajatuksia. Osallistujat olivat valikoituneet henkilöistä, joilla oli jo jotain ennakkotietoa asiasta ja siksi tämän suuntainen tulos oli odotettua. Myös yhdessä tekeminen ja ruoan alkuperän tunteminen koettiin hyviksi asioiksi. Paikalla oli useita henkilöitä, joilla oli kokemusta palstaviljelystä ja esiteltyt vaihtoehdot koettiin mielekkäämmäksi palstaviljelyyn verrattuna juuri siksi, että ”ei tarvitse itse tehdä ja osata kaikkea”.

Paikalla oli myös kaksi vastikään valmistunutta puutarhuria, jotka olivat tulleet paikalle kuulemaan, josko heillä olisi mahdollisuuksia tarjota omaa osaamistaan kumppanuusmaatalouteen. Lisäksi paikalla oli yksi henkilö, jonka suvulla oli tila lähistöllä ja myös hän oli varovaisen kiinnostunut mallista, jos ei viljelijän niin ainakin maiden vuokraajan roolissa. Ennakkoajatus siitä, että mahdollisten kumppanuusviljelijöiden löytäminen olisi haastavinta, ei siis pitänyt paikkaansa. Kaupunkilaisten oma pelto –hanke toteutettiin kuluttajavetoisena juuri siitä syystä, että etsinnöistä huolimatta he eivät löytäneet toimintaan halukasta viljelijää. (Repo 1.12.2011, haastattelu).

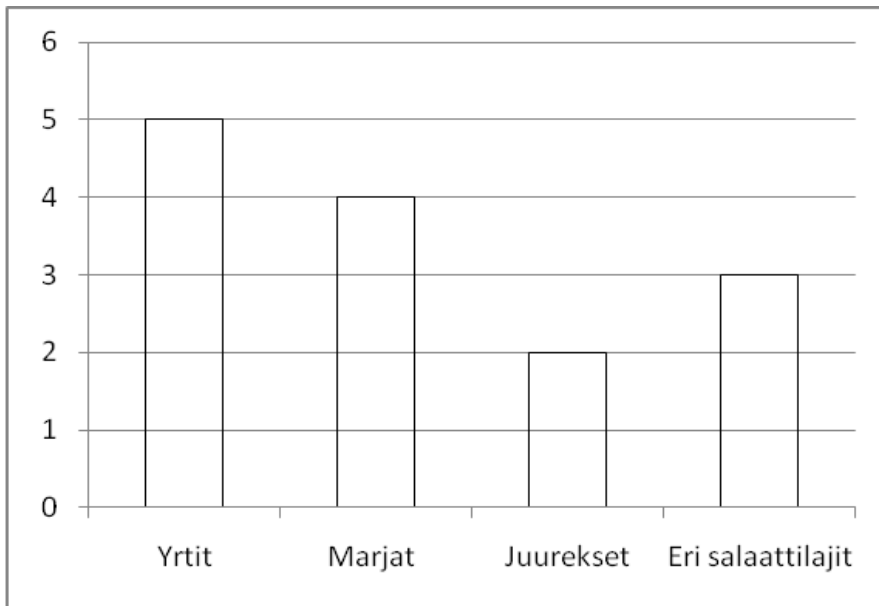

Kuvio 2. Mitä mieltä olette toimintaan liittyvistä osallistumis- ja muista kuluista?

Ryhmäkeskustelujen tueksi esitettiin Helsingissä vuonna 2012 voimassa olleet osuuskunnan maksut sekä satomaksut. Osuuskunnan liittymismaksu on ollut 100 €, jäsenmaksu 70€ ja satomaksu 380€. Noihin hintoihin peilattiin paikallaolijoiden ajatuksia ja kolmessa ryhmässä maksuja pidettiin suurina. Keväällä pidentyissä tilaisuuksissa ei ollut tarkkaa tietoa saadun sadon suuruudesta.

Vaikka hinta ei ole määräävin tekijä kumppanuusmaataloudessa, voi se tulla esteeksi osallistumiselle, jos kyseessä on opiskelija tai pieni talous. Tuohon esitettiin, että maksuja pitäisi olla porrastetusti sen mukaan, minkä kokoisesta kotitaloudesta on kyse. Toivottiin myös, että satomaksun voisi maksaa erissä tai jopa niin, että talvikuukausina kerättäisiin kuukausimaksua. Tällöin kerralla maksettava summa ei muodostuisi niin suureksi.

Yhtenä vaihtoehtona esitettiin myös, että kaksi taloutta voisi jakaa osuuden. Yhdessä ryhmässä hinnoittelu oli todettu sopivaksi ja lisättiin vielä että, viljelyyn osallistuminen on plussaa, ei velvoite.

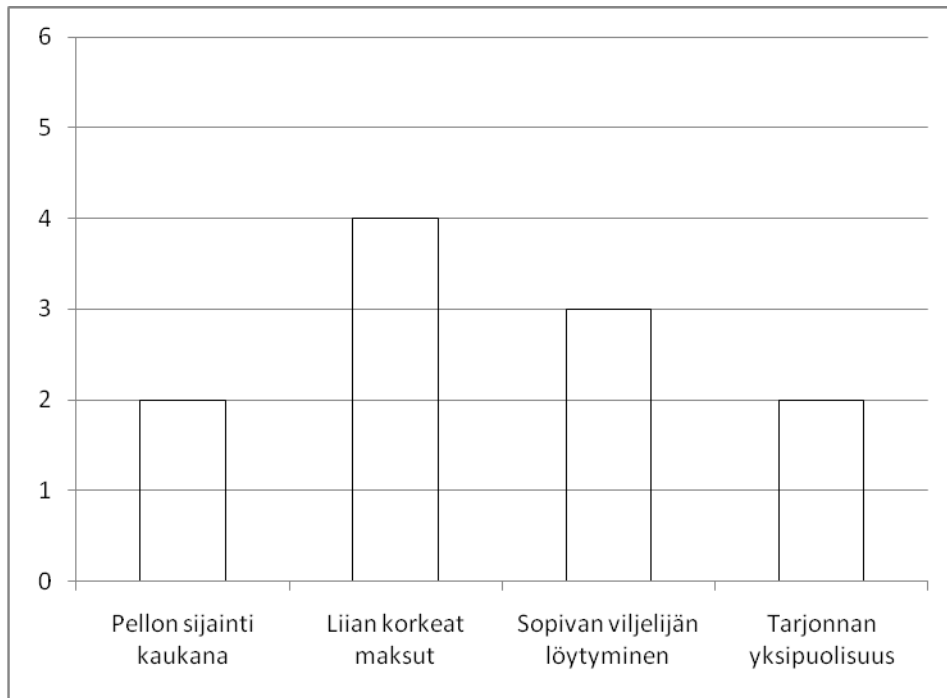

Kuvio 3. Mitkä tuotteet erityisesti kiinnostavat?

Monivuotiset marjat ja yrtit kiinnostivat tuotteista eniten. Keskusteluissa todettiin, että *"mieluummin vähä erikoisempia kasviksia...lähellä tuotettuja pottuja ja porkkanoita saa edullisesti kaupastakin"*. Marjoista toivottiin etenkin vadelmaa, tyrniä ja mesimarjaa. Yksittäisiä toiveita tuli kasvihuonekasvien osalta. Juureksista mainittiin punajuuri, lanttu ja nauris ja erilaiset salaattit sekä kaalilajikkeet puhuttivat myös.

Sato-osotuksiin ei osattu kommentoida juurikaan, todettiin vaan että *"vaikkei sato-odotukset olekaan päätavoite, pitää rahoilleen saada vastinetta"*. Myöskään luonnonmukaista viljelyä ei pidetty kynnyskysymyksenä, ainoastaan toinen paikalla olevista puutarhureista ilmoitti saaneensa omat pellot luomun piiriin.

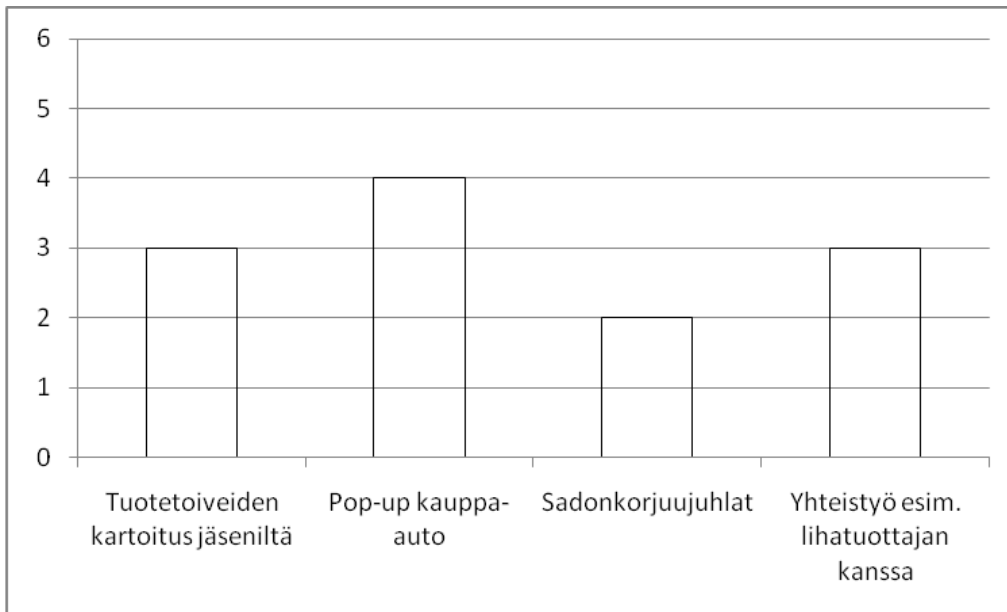
Kysymys, missä keskusteltiin varastointitarpeesta, osoitti, että nykyään ihmisillä ei ole kunnollisia kylmätiloja, joten varastotilat olisivat hankkeessa plussaa. Esitettiin, että ryhmä voisi vaikkapa yhdessä vuokrata kunnolliset varastointitilat. Tai jos jollakin jäsenistä olisi sopivia tiloja, hän voisi osallistua *"talkoisiin"* luovuttamalla varastotiloja muidenkin käyttöön. Etenkin juuresten osalta varastotiloja kaivattiin. Parissa ryhmässä mietittiin, voisiko uuden Oulun syntytilanteessa liittyvistä kunnista vapautuvia julkisia tiloja hyödyntää varastointiin tai vaikkapa tuotteiden jatkojalostukseen.

Kuvio 4. Mitä esteitä yhteisöviljelyyn (kumppanuusmaatalouteen) osallistumiseen voisi olla?

Kumppanuusmaatalouden haasteista keskusteltiin runsaasti. Koska tilaisuuden ajankohta oli myöhäinen kevät, epäiltiin ennättääkö sopivaa kumppaniviljelijää löytää enää tulevalle satokaudelle. Tilaisuuteen osallistuneet puutarhurit lupasivat molemmat harkita asiaa eivätkä pitäneet ajatusta täysin mahdottomana.

Toinen ryhmäkeskusteluissa esitetty mahdollinen este oli satomaksujen suuruus. Tilaisuudessa oli paljon pieniä kotitalouksia ja heidän mukaan hinnoittelun onnistuminen ratkaisee osallistumismahdollisuudet. Toisaalta mietittiin myös viljeltävien kasvien tarjontaa eli yksipuolinen tarjonta koettiin myös mahdolliseksi esteeksi. Edelleen pellon sijainnilla katsottiin olevan merkitystä etenkin, jos talkootöihin halutaan osallistua. Tähän tarjottiin ratkaisuksi kimppakyytirinkiä ja tuotteiden jakelupisteen sijaintia mahdollisimman lähellä kaupunkialuetta.

Kuvio 5. Ideoita tai toiveita yhteisöviljelyyn (kumppanuusmaatalouteen) liittyen.

Eniten ryhmäkeskusteluun osallistuneita viehätti ajatus erilaisten pop-up – tilaisuuksien järjestämisestä. Etenkin kauppa-autoajatus kiinnosti. Ajatuksena oli, että mikäli satoa tulisi runsaasti, voitaisiin järjestää kauppa-autokierros, jossa ylijäämät myytäisiin pois. Tähän ehdotettiin yhteistyötä muidenkin tuottajien kanssa, jolloin tuotevalikoimaa voitaisiin entisestään laajentaa. Tämän tyyppinen toiminta sopii etenkin kuluttajavetoiseen malliin.

Toivottiin myös, että perheiltä kyseltäisiin ennakoon, mitä tuotteita he haluaisivat viljelyyn. Myös yhdessä tekeminen katsottiin tärkeäksi. Eikä pelkästään työnteko, vaan myös yhteiset sadonkorjuujuhlat, ruokailut pellon reunalla tai vaikkapa saunaillat työpäivän päätteeksi.

Lähiruokaa yhteiseltä pellolta -tilaisuuden yksimielinen päätös oli, että Oulun seudulle halutaan jo kasvukaudelle 2012 kumppanuusviljelykokeilu, jonka koordinointivastuun otti KantriOulu-hanke. Toimintamalliksi valikoitui niin ikään yksimielisesti viljelijävetoisuus eli haluttiin löytää yhteistyöhaluinen viljelijä, jolla olisi omat maat ja jonka ammattitaito varmistaisi kokeilu onnistumisen. Koska illan aikana oli selvinnyt, että paikalla oli kolme mahdollista viljelijäkumppania, aloitettiin toimintamallin kehittäminen ensisijaisesti heidän kanssaan.

4.3 Haastattelujen kertomaa

Tutkimuksen tueksi haastateltiin kahta jo toimintansa aloittanutta kumppanuusmaatalousyhteisöä. Toinen haastateltava edusti Helsingin Kaupunkilaisten Oma Peltoa ja toinen Tampereen Meirän Peltoa. Tarkoituksena oli selvittää se, *kuinka heidän hankkeensa olivat käynnistyneet, millainen käytännön toteutus heillä oli, millaiset rahavirrat toiminnassa kiertää sekä hankkeen haasteet ja onnistumiset*. Lisäksi haastateltiin yksi oululainen viljelijä, jolla oli ollut samankaltaista toimintaa jo 1980-luvulla. Tämän tarkoituksena oli kartoittaa aiempia kokemuksia tutkimusalueelta ja mihin toiminta aikanaan oli loppunut. Edelleen haastateltiin kahta oululaista viljelijää, jotka olivat yleisötilaisuuksien ja kyselyiden aikana ilmoittaneet mahdollisen kiinnostuksensa perustettavan kumppanuusmaatalousryhmän toimintaan. Haastattelut tehtiin joulukuun 2011 ja helmikuun 2013 välisenä aikana. Ensimmäisenä haastateltiin Herttoniemen Kaupunkilaisten oma pelto-osuuskunnan Olli Repo, joka on kumppanuusmaataloustoiminnan pioneeri Suomessa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja kirjoitettiin sen jälkeen tekstimuotoon. Haastatteluissa käytettiin puolistrukturoitua mallia, jossa edettiin seuraavan kysymyspatterin mukaan:

1. Miten hanke lähti käyntiin?
2. Milloin hanke konkreettisesti aloitettiin?
3. Mikä oli aikaa vievintä tai muuten haasteellista? Miksi?
4. Montako aktiivista jäsentä oli hankkeen alullepanijoina?
5. Kuinka osuuskunnan jäseniä rekrytoitiin? Oliko helppoa vai hankalaa?
6. Laitoitteko jäsenmäärälle minimin tai maksimin?
7. Mitä ehtoja teillä oli pellolle? Miten löysitte pellon? Oliko ammattilainen mukana etsinnässä? Oliko ehdoton vaatimus että pelto on luonnonmukaisesti viljelty? Kuinka pitkäksi aikaa pelto on vuokrattu?
8. Mitä kautta löysitte puutarhurin? Mitä hänelle maksetaan?
9. Maksut jäsenelle? Mitä sillä saa? Onko tuotevalikoima aina vakio – toimii-ko ”vaihtokauppaperiaate”? Onko tarjolla sekä avomaan- että kasvihuonekasveja? Miten tuotteet jakautuvat satokauden aikana? Voiko talkootyöllä vaikuttaa satomaksun hintaan?
10. Onko paineita tarkistaa hintoja ensi vuodelle?

11. Tuotteiden toimitus ja varastointi?
12. Missä onnistuitte? Mitä tekisitte toisin?
13. Oletteko keränneet palautetta jäseniltä? Entäpä puutarhurilta?
14. Mitä muuta haluaisit kertoa vastaavaa hanketta harkitseville?

4.3.1 Ei taidolla vaan tahdolla

Otsikon lainaus on suoraan helsinkiläiseltä Olli Revolta, jota voidaan pitää yhdessä Salla Kuuluvaisen kanssa suomalaisen kumppanuusmaatalousmallin pioneerina. Tämä kuvaa erinomaisesti sitä, kuinka uuden mallin juurruttamiseen tarvitaan luovaa hulluutta ja tahtoa. Taito karttuu tehdessä ja sitä voidaan hankkia ulkopuolelta, mutta jos intohimoa aiheeseen ei ole, jää moni asia tekemättä.

Tampereen ja Helsingin kumppanuusmaatalousmallit saivat alkunsa ajatuksen tasolla jo muutamia vuosia sitten, kun aihetta esittelevä dokumentti jätti idean itämään sen nähneiden mieliin. Varsinainen sysäys toiminnan alulle oli kuitenkin loppuvuodesta 2010 Helsingissä järjestetty yleisötilaisuus, missä ranskalainen Jocelyn Parot esitteli aihetta siitä kiinnostuneille. Parot edusti ranskalaista AMAP-toimintaa, joka on heidän vastineensa CSA:lle. Paikalla oli myös joukko helsinkiläisen Herttoniemen ruokapiirin jäseniä. Mukana ollut Olli Repo innostui aiheesta ja jäi tilaisuuden jälkeen ympäristöjärjestö Dodo ry:n aktiivin, Salla Kuuluvaisen, kanssa pohtimaan, että *”voitasko tällanen saada Suomeen...että tää on niin hyvän kuulonen että kokeillaan”*. Salla Kuuluvainen lienee myös se henkilö, joka lanseerasi termin *kumppanuusmaatalous* maahamme.

Olli Repo ja Salla Kuuluvainen ryhtyivät kartoittamaan mahdollisia yhteistyöstä kiinnostuneita viljelijöitä niiden linkkien kautta, mitä heillä oli tiedossaan ruokapiirin kautta. Selvisi, että osalla kontakteista oli jonkinlaista kokemusta peltojen vuokraamisesta yhteisöille tai *”ehkä vähä enemmän kommuunityypisille, mutta niillä oli aika huonoja kokemuksia sit tällasesta...et se oli ollu vähä sellasta ehkä epämääräistä.”* Repo arvelee myös, että yksi syy miksi tuosta joukosta ei löytynyt sopivaa yhteistyökumppania oli se, että näillä oli jo vakiintunut asiakaskunta ruokapiiriläisistä.

Maaliskuussa järjestettiin avoin yleisötilaisuus, jota markkinoitiin lähinnä omien verkostojen ja sähköisen median välityksellä. Tilaisuuteen saapui lähes sata aiheesta kiinnostunutta kuulijaa. Innostus oli suurta ja tilaisuus muuttuikin osuuskunnan perustamiskokoukseksi. Hallitukseen valittiin seitsemän jäsentä ja toiminta lähti etenemään nopealla aikataululla. Koska sopivaa omaviljelijää ei alkanut ilmaantumaan, päätettiin kokeilla uutta näkökulmaa eli oman pellon vuokraamista ja viljelijän palkkaamista. Toiminta käynnistyi budjetin laatimisella. Ensimmäisen vuoden budjetti oli 50 000 € ja se kattoi toiminnasta aiheutuneet kulut, kuten palkkakulut, hankinnat ja vuokrat. Tämän jälkeen määriteltiin osuuskunta- ja satomaksut ja määriteltiin ryhmän koko. Ulkopuolisten varoitte- luista huolimatta jo huhtikuussa osuuskunnan pankkitilille oli kertynyt tarvittava pääoma. Markkinointia oli tehty omien verkostojen ja sosiaalisen median kautta.

Aika pian sen jälkeen, kun toiminta oli päätetty aloittaa osuuskuntamallilla, löytyi sopiva palkallisesta työsuhteesta kiinnostunut viljelijä yhteisten ystävien kautta. Kyseessä oli entinen tilallinen, joka oli muuttanut kaupunkiin, mutta haaveillut vielä joskus palaavansa oman työnsä pariin. Taustalla vaani kuitenkin tieto siitä, *”millainen riski se on...niin että järki sano että ei kannata...mutta kun kuuli tästä systeemistä niin oli että - hei hän voi kokeilla.”* Puutarhurin löytyminen oli perus- tettavalle osuuskunnalle kullan arvoinen, sillä hänen ammattitaitonsa ja asian- tuntijuutensa voitiin valjastaa myös sopivan pellon etsimiseen.

Tampereen Meirän pelto -osuuskunnan taustalta löytyy niin ikään parivaljakko, jolla oli palava halu saada kumppanuusmaatalousmalli juurrutettua omalle koti- paikkakunnalleen. Rebecca Koskeniemi oli tutustunut median kautta CSA:han jo vuosia aiemmin ja kuuli Herttoniemen hankkeesta puutarhuriopintojensa kautta. Tavattuään Olli Revon ja keskusteltuaan hänen kanssaan, aihe jäi hau- tumaan kuukausi, kunnes sai yhteydenoton Tanja Korvenmaalta. Naiset so- pivat tapaamisen ja tästä sai alkunsa tamperelaisten oma ruokaosuuskuntamal- li. Heti aluksi päätettiin, että hankkeen onnistumisen kannalta on tärkeää löytää ammattitaitoinen ja kokenut puutarhuri. Hänen näkemyksensä olisi korvaama- ton valittaessa sopivaa peltoa ja tehtäessä muitakin hankintoja. Pian oma viljeli- jä löytyikin aivan lähipiiristä.

Tampereen hanke ei edennyt ihan niin vauhdikkaasti kuin Helsingissä. Toimintaan sopivan pellon löytäminen ja ihmisten rekrytoiminen vei aikaa odottamattoman paljon. Pelloja kierrettiin etsimässä ympäri Pirkanmaata ja vasta pitkän etsinnän tuloksena löytyi sopiva. Myös tamperelaisten apuna oli niin sähköinen kuin painettukin media. Varhain kesällä 2011 pidettiin yleisötilaisuus, jonne koontui noin 50 henkilöä. Tästä joukosta syntyi perusryhmä, joka muodosti perustettavan osuuskunnan ydinjoukon.

Budjetti laadittiin noin 100 hengen osuuskuntajäsenistölle, muuta jäsenten rekrytointi osoittautui yllättävän hankalaksi. Kiinnostusta asiaan oli, mutta usein kuultiin että *”tää on mahtavaa, mutta kun ei vielä tiedetä toimiiko tämä, niin ei tässä vaiheessa tulla mukaan”*. Se joukko puolestaan, joka lähti uskaliaasti heti alusta saakka matkaan, olivat asenteella *”täähän on niin hyvä juttu, et me halutaan tukea tätä ja sittenhän sen näkee toimiiko tää”*. Jälkimmäinen joukko oli siis sisäistänyt kumppanuusmaatalouden perusidean eli yhteisen riskien jakamisen. Ensimmäisenä varsinaisena toimintavuotenaan eli vuonna 2012 Meirän Pellon jäseniä oli 49 taloutta.

4.3.2 Jos pellon minä saisin...

Sekä helsinkiläisten että tamperelaisten suurimmaksi haasteeksi osoittautui sopivan pellon löytäminen. Suuren apuna Herttoniemen ruokaosuuskunnan pellon löytymisessä oli Helsingin Sanomissa ilmestynyt artikkeli. Sen myötä koko hanke sai näkyvyyttä niin mahdollisten uusien jäsenten kuin potentiaalisten pellon vuokraajienkin suhteen. Jutun ilmestymisen jälkeen Repo sai useita yhteydenottoja maanomistajilta ja ryhmä kävi tutustumassa useaan kohteeseen, mutta esiteltyt pellot olivat aika huonossa kunnossa tai liian kaukana toimiakseen tämän kaltaisessa mallissa. Repo korostaakin, että pellon sijaintiin kannattaa satsata: jos se on liian kaukana tai huonojen kulkuyhteyksien päässä, vaikeuttaa se talukootyöhön osallistumista. Useimmat talkootyöhön sitoutuneet kaupunkilaiset toivovat, että pellolle pääsee myös viikolla iltaisin ilman, että matkoihin kuluu suhteettomasti aikaa.

Helsinkiläisten pelto löytyi lopulta oman viljelijän kautta. Pello sijaitsee Vantaalla ja on kooltaan 1,5 hehtaaria. Ensivierailu pellolle tehtiin talvella, kun maa oli vielä lumen peitossa. Kaikkiaan kohde tuntui sopivalta niin sijaintinsa kuin kohtuullisen kuntonsakin puolesta. Lisäetuna oli, että pello luettiin suoraan luomuun. Ryhmä teki peltoon käyttöoikeussopimuksen viljelijän kanssa, joka on vuokrannut pellon edelleen Vantaan kaupungilta. Lumien sulettua päästiin tutkimaan lähemmin pellon tilaa. Asiantuntijat, oma viljelijä mukaan lukien, esittivät, että maata pitäisi parannella vuosi tai kaksi, jotta se tuottaisi satoa varmuudella. Osuuskunnan hallitus päätti kuitenkin aloittaa viljelyn heti tulevana keväänä, koska *”eihän kukaan halua sitoutua rahallisesti tai muuten maanparannukseen, vaan ihmiset haluaa sieltä jotain”*. Pello antoi ensimmäisenä vuonna ”jotain”, mutta kovin tuottava se ei siis ollut.

Tamperelaisten pellon etsiminen alkoi heti hankkeen alkumetreillä ja osoittautui aikaa vieväksi ja *”ei ihan helpoksi”*. Ryhmän perustajajäsenet laittoivat ihan ensin sanan kiertämään omissa sidosryhmissä ja sosiaalisessa mediassa. Paikalliset lehdet tekivät hankkeesta myös juttuja ja kaikki tämä poiki runsaasti yhteydenottoja maanomistajilta. Vaatimuksena pellolle oli paitsi sopiva sijainti ja koko myös *”tilan henki ja ilmapiiri”*. Luomu ei ollut vaatimuksena, mutta olisi toki lisäarvo. Pellon etsimiseen vierähti lähes vuosi, kunnes sopiva ehdokas löytyi ystävän kautta. Ensikäynti pellolle tehtiin maan ollessa lumen alla. Vaikka pellon kuntoa ei voinut arvioida, teki isännän ja paikan positiivinen olemus heti vaikutuksen ja sitä kautta sopimuspäätös oli helppo tehdä. Pello sijaitsee noin 25 kilometrin päässä Tampereen keskustasta ja vaikka julkiset kulkuvälineet eivät kulje iltaisin ja viikonloppuisin, ovat kimpapakyydit toimineet hyvin. Pellon koko on kolme hehtaaria ja vuokrasopimus on voimassa toistaiseksi. Ajatuksena on, että tällä pellolla pysytään ainakin pari vuotta ja sen jälkeen tehdään pitempiaikaiset ratkaisut. Mikäli oma viljelijä löytäisi itselleen sopivan maapaikan, ryhmän toiminta siirtyisi luonnollisesti sinne.

4.3.3 Oman pellon toiminta käytännössä

Molempien esimerkkiryhmien viljelijät löytyivät omien verkostojen kautta ja heidän rekrytointi sujui kohtalaisen helposti. Tampereen Meirän Pello on ensimmäinen.

mäinen kumppanuusmaatalousryhmä, joka työllistää kokopäiväisen viljelijän ympärivuotisesti (vuonna 2013). Ensimmäisenä toimintavuonna työsopimus tehtiin kuitenkin 7 kuukaudeksi ja palkkaus oli puutarha-alan TES:n mukainen. Myös helsinkiläinen oma viljelijä oli ensimmäisen toimintavuoden määräaikaissa työsuhhteessa osuuskuntaan. Viljelysuunnitelmat, siementilaukset sekä muu valmistava työ tehdään jo paljon ennen varsinaisia maatöitä, joten töitä riittää myös varsinaisen satokauden ulkopuolella.

Tampereen mallissa osuuskunnan osuusmaksu on 80 euroa ja liittymismaksu 30 euroa. Satomaksu oli ensimmäisenä vuonna noin 460 €, joka todettiin liian suureksi. Hinnan määrittämiseen vaikutti verottajan näkemys, jonka mukaan maksusta maksettiin yleisen verokannan mukainen arvonlisävero. Tämän linjauksen mukaan osuuskunta tuotti jäsenilleen *"ei porkkanoita, vaan palveluita"*. Tulkintaan saatiin jo seuraavana vuonna muutos ja sen myötä satomaksu pieneni seuraavana toimintavuonna. Satomaksua vastaan jokainen jäsen sai sovitun määrän kasviksia kerran viikossa toimitettuna Tampereen keskustassa sijaitsevaan jakelutilaan. Kuljetuksesta vastasivat ryhmän aktiiviset jäsenet omana työnään. Tämä säästi kustannuksissa, mutta oli toisaalta hyvin aikaa vievää.

Helsingissä osuuskunnan liittymismaksu on 100 euroa ja jäsenmaksu 70 euroa. Satomaksu ensimmäisenä vuonna oli 350 euroa "pieni satomaksu" ja 550 euroa "suuri satomaksu". Tuotteiden kuljetuksesta vastasi kuljetusfirma, joka peri *"varsin kohtuullisen korvauksen ja säästi aikaa ja vaivaa ryhmän aktiiveilta."* Jakelutilaksi saatiin ryhmän jäsenen autotalli, josta kukin jäsen haki viikoittaiset tuotteensa satomaksun suuruuden mukaan. Satomaksuun tuli muutos seuraavana vuonna niin, että oli vain yksi maksuluokka, 380 euroa.

Molemmissa ryhmissä tuotettiin pääsääntöisesti avomaankasviksia ja lajivalikoima oli runsas: valikoimassa oli mm. juurikkaita, lehtivihanneksia ja palkokasveja. Tuotevalikoima on periaatteessa kaikille sama, mutta halutessaan ryhmäläiset voivat vaihtaa keskenään tuotteita sen mukaan, jos jokin tuote ei sovi vaikkapa allergian vuoksi.

Talkootöihin osallistuttiin kohtuullisesti, mutta etenkin Helsingissä talkootyöt kuormittivat lopulta aika rajattua ryhmää. Tämä koettiin yhdeksi suurimmista haasteista molemmilla paikkakunnilla. Silti talkoovelvoitetta ei nähty hyväksi ratkaisuksi, koska tämä saattaisi karkottaa osan jäsenistä kokonaan pois toiminnasta. Sen sijaan mietittiin palkkiojärjestelmää sanktioiden sijaan. Varsinaista ratkaisua tähän ei haastateltavat vielä osanneet kertoa.

4.3.4 Roppakaupalla hyvää maustettuna ripauksella haasteita

Vaikka haasteita matkan alkutaipaleelle kertyikin, olivat molemmat haastatelluista sitä mieltä, että toimintaan kannatti lähteä mukaan. Kaikki se kokemus, jota saatiin lähtemällä mukaan ”enemmän tahdolla kuin taidolla”, kantaa jatkossa toiminnan kehittämisessä entistä kannattavammaksi. Pellon sijaintiin ja kuntoon kannattaa panostaa ja luonnollisesti siihen, että alusta saakka mukana on asiantunteva ja sitoutunut viljelyä käytännössä ymmärtävä ammattilainen. Toiminta vaatii myös palavasieluisia puolestapuhujia, visionäärejä sekä innokasta talkooväkeä. Talkoissa on muistettava, että työ ei näyttele pääroolia, vaan yhdessäolon muihin puoliinkin on satsattava. Yhteiset ruokailut, sadonkorjuujuhlat ja muut vapaamuotoisemmat tilaisuudet lujittavat yhteisöä.

Molemmat ryhmät ovat liittäneet toimintaansa muutakin kuin puhtaan ruoan tuottamista jäsenilleen. Tamperelaiset ovat pitäneet opintopiirejä ja ajatuksessa on myös jatkojalostuksen sekä koulutuksen lisääminen palvelutarjontaan. Helsingiläisten Pop-up toripäivät ja kyläkauppa ovat saaneet valtakunnantason julkisuutta ja ryhmän jäsenet ovat kysytyjä luennoitsijoita CSA:han liittyen. Toiminnassa on tärkeää säilyttää luovuus ja olla herkkänä ympäristön sekä ryhmän viesteille.

Haasteellisena nähtiin ennen kaikkea se, että toiminnan jatkuvuus ei vaarannu siihen, että työt kasaantuvat liian pienen jäsenmäärän harteille. Paitsi pellolla, voi osaamistaan tarjota ryhmän käyttöön myös markkinoinnissa, kuljetuksissa, tiedottamisessa tai vaikkapa muonittamisessa. Osuuskunnan hallinnollisista töistä puhumattakaan: jos tähän ei ole mahdollista palkata toiminnanjohtajaa, kannattaa ryhmäläisten taloushallinnollinen tai it-osaaminen kartoittaa. Haasta-

vaa voi olla myös terveen kustannusrakenteen ylläpitäminen. EU:n maatalouden tukimahdollisuudet nähtiin toistaiseksi aika vieraana, vaikka periaatteessa osuuskunta voi olla tuensaajana.

Vaikka haasteita matkan varrella oli ja on varmasti jatkossakin, kokemukset osoittivat että kumppanuusmaatalous on varteenotettava vaihtoehto pienen ryhmän ruokahuollolle. Helsinkiläiset tekivät upean päänavauksen ja ovat toimineet mentoreina usealle sittemmin perustetulle kumppanuusmaatalousryhmälle maassamme.

4.3.5 Oululaisten viljelijäehdokkaiden tarinat

Oululaisten viljelijähaastatteluissa keskityttiin siihen, miksi kumppanuusviljely kiinnostaa tai mitkä voivat olla suurimmat esteet mukaan lähtemiselle. Viljelijät valikoituivat haastateltaviksi kyselyiden perusteella ja molemmat osallistuivat myös yleisötilaisuuteen. Oululaisten haastateltavien tausta on hämmästyttävän samanlainen: kyseessä reilu 40-vuotiaat naiset, joilla molemmilla on ollut pitkä ura terveydenhoitoalalla. Molemmat ovat olleet aina innokkaita kotitarveviljelijöitä ja hakeutuneet opiskelemaan puutarhataloutta aikuisiällä. Molempien pellot sijaitsevat noin 20–30 kilometrin päässä Oulun kaupunkialueesta.

Vaikka haastateltavat olivat opiskelleet vastikään puutarha-alan oppilaitoksessa ja valmistuneet hiljattain, oli heidän ensikontaktinsa CSA:han KantriOulu-hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa. Aihe ei siis ollut ammattipiireissäkään tunnettu. Ensimmäinen haastateltavista oli kuullut aiheesta lähipiiristään ja kiinnostui asiasta ja oli suoraan yhteydessä tutkimuksen tekijään. Myöhemmin hän osallistui myös Ympäristötalon yleisötilaisuuteen. Toinen haastateltavista oli nähnyt Oulunsalon yleisötilaisuudesta ilmoituksen ja osallistui siihen lähinnä *”ollakseen kuulolla mitä lähiruokasaralla tapahtuu”*.

Molemmat haastateltavat kertoivat innostuneensa kumppanuusmaatalousajatuksista, koska he näkivät tässä olevan mahdollisuuden aloittelevalle viljelijälle. Ajatus tuntui etenkin vastavalmistuneelle hyvältä markkinointikeinolta, kun perusasiakaskunta olisi näin jo valmiina. Toisaalta mallissa kiehtoi myös se, että

näin voisi viljellä monipuolisesti sitä, mitä asiakkaat haluavat. Eri lajikkeitten keilu ja mallin sosiaalinen ulottuvuus kiinnostivat myös. *"Mallin ideologia sopii just mun omaan arvomaailmaan...että saa myydä tuotteita asiakkaille, jotka arvostavat tuoreutta...kasvin oikeat maut korostuvat kun ne saa tuoreena suoraan asiakkaille"*. Edelleen se, että voisi opastaa muita viljelyssä, kiehtoi haastateltavia.

Suurimmaksi haasteeksi mukaan lähtemiselle molemmat haastateltavat nimesivät liian itsekriittisyyden ja varovaisuuden. Vaikka he tiedostivat sen, että malliin kuului yhteinen riskinjako, tuntui mahdollisen *"ei oon tuottaminen vaikealta"*. Mitä, jos pellot eivät antaisikaan satoa, vaikka satomaksut olisi kerätty? Tämä tuntui olevan ammattiylpeyskysymys ja toinen totesikin, että hän *"varmaan hakisi torilta jottain, jos satoa ei tuliskaan"*. Toinen haastateltavista on sitoutunut luomuun ja häntä arvelutti se, kuinka rahoittaja suhtautuisi tämän kaltaiseen toimintaan. Satomaksun määrittely koettiin myös hankalaksi lähinnä juuri siksi, kuinka sen suhteuttaa sadon määrään.

Haastatelluista toinen päätyi lopulta minnamaalaisten eli Oulun ensimmäisen kumppanuusviljelyhmän viljelijäksi ja myös toinen on ilmoittanut kiinnostuksensa toiminnan aloittamiseksi mahdollisesti myöhemmin. Seuraavassa luvussa esitellään Minnamaan toimintamalli ensimmäisenä ja toisen toteutusvuotenaan.

5 MINNAMAALAISET – OULUN ENSIMMÄINEN KUMPPANUUSVILJELYRYHMÄ

5.1 Minnamaalaiset vuonna 2012

Oulun ensimmäinen varsinainen kumppanuusviljelyryhmä aloitti keväällä 2012. Prosessi käynnistettiin KantriOulu-hankkeen järjestämien tilaisuuksien avulla vuoden 2011 joulukuussa. Huhtikuun yleisötilaisuuden jälkeen aloitettiin keskustelut kahden viljelijän kanssa, jotka olivat ilmoittaneet olevansa ”mahdollisesti kiinnostuneita” toimintamallista. Aika pian toinen ehdokkaista ilmoitti, että ei ole käytettävissä ainakaan vielä vuonna 2012. Keskustelut jatkuivat Minna Mäkelän kanssa, joka lopulta rohkaistui lähtemään mukaan.

Mäkelä on oululainen puutarhuri, jonka pellot sijaitsevat Tyrnävän Murrossa. Oulun kumppanuusviljelyryhmän nimeksi tuli Minnamaa ja ryhmäläiset ovat luontevasti minnamaalaisia. Tilan kokonaispeltoala on 2,8 hehtaaria, josta 1,2 hehtaaria on valjastettu ryhmän tuotteisiin. Tiedottaminen lähti käyntiin heti viljelijän sitoutumisen varmistuttua ja se tapahtui lähinnä sähköpostein sekä hyödyntämällä sähköistä ja sosiaalista mediaa. Toukokuussa viljelijä toimitti halukaille kumppanuussopimuksen allekirjoitettavaksi. Tätä kumppanuussopimusta valmisteltiin yhdessä tutkimuksen tekijän kanssa. Siinä oli määriteltynä mm. satomaksun suuruus, jakelupaikka ja -aika, tuotekassin sisältö esimerkinomaisesti sekä maksuohjeet. Satomaksun suuruus oli 200 €, joka sisälsi arvonlisäveron 13 %. Maksun sai maksaa halutessaan kahdessa erässä.

Alkukesästä osa ryhmäläisiä vieraili tilalla ja pääsi tutustumaan ”omaviljelijän” peltoihin sekä maistamaan tuoretta parsaa suoraan pellostä. Tämä oli usealle mieliin jäävä kokemus ja vahvasti päätöstä mukaan liittymisestä. Talkoita ei järjestetty ensimmäisenä toimintavuonna. Syynä tähän oli nopeasti käyntiin lähtenyt toiminta. Kesä yllätti ryhmän eikä sopivaa talkookoordinaattoria löytynyt. Myös poikkeuksellisen haastava kesä latisti innostusta talkoisiin: sadetta saatiin lähes joka viikko. Tuotteisiin ryhmä ei myöskään päässyt vaikuttamaan, koska viljelijä oli ehtinyt tilata ja esikasvattaa viljeltävät kasvit.

Toimituksia oli kaikkiaan yhdeksällä viikolla 23.7 - 27.9 välisenä aikana. Toimitettuja kasviksia oli ensimmäisenä toimintavuonna seuraavasti:

- erilaisia salaatteja 9 x 300g
- 4 x retiisinippu, ruotiselleri nippu, persiljanippu
- 1 x tillinippu
- 1 x korianterinippu
- 1-2 x pinaattirasia
- kukkakaali 8-10 kpl
- parsakaali (pääkukinto ja sivuversot) 12 kpl
- kesäkurpitsa noin 20 kpl
- 8 x sipulinippu
- 1 x ruohosipulinippu
- parsakukkakaali 10 kpl
- herne 5 litraa
- porkkana 8 kg
- 1 x nauris
- 1 x kyssäkaali
- 1 x keräkaali
- punajuuri 5-10 kpl
- 2 x purjo
- spagettikurpitsa 0-1kpl
- papu (pensas/vaha)1 litra
- 1 – 2 x mangoldinippu
- talvikurpitsa 0-1 kpl
- härkäpapu 2-3 litraa
- latva-artisokka 0-5 kpl
- palsternakka 100 g
- kaurajuuri 100 g
- maa-artisokka 1 kg
- savoiijinkaali 0-1 kpl
- ruusukaali 0,5 kg
- peruna 0-1.5 kg.

Toimituspäivä oli vaihtoehtoisesti joko maanantai tai torstai ja ryhmän jäsen sai valita jommankumman itselleen sopivamman. Toimituspaikkana toimi Oulun Raksilassa sijaitsevan urheiluhallin parkkipaikka tai ryhmän jäsen saattoi hakea kassinsa suoraan tilalta sovittuna aikana. Viljelijä toimitti viikoittain suurehkon kassin kasviksia sadon kypsymisen mukaan. Kaikki kasvikset oli kauppakunnostettu ja pakattu pusseihin. Ryhmäläisten mielestä tämä oli suorastaan luksusluokan palvelua ja jälkeenpäin kävikin selväksi, että hinta oli selvästi alimitoitettu työmäärään nähden siitä huolimatta, että sopimuksessa oli ”myytävien kasvien lisäksi otettu huomioon kulut, jotka aiheutuvat toiminnan käynnistämisestä ja jakelusta. Perusmaksu sisältää pienimuotoisen tuen myös niille hankinnoille ja investoinneille, joilla mahdollistetaan seuraavien vuosien sato.” (Kumpanuussopimus, Liite 3).

Syksyllä pidettiin ryhmän jäsenille palautetilaisuus, johon saapui vain 4 henkilöä. Tämän vuoksi lähetettiin kaikille palautelomake, jonka palautti 10 ryhmäläistä. (Palautelomake, Liite 4.). Palautteen perustella oli selvää, että toiminnan haluttiin jatkuvan. Kysyttäessä satomaksun sopivuutta suhteessa tuotteiden määrään ja laatuun, kolme kymmenestä vastaajasta arveli satomaksun olleen määrään nähden korkea. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että laatu oli hyvää ja ”hintansa väärä”. Myös toimitusväliin, -ajankohtaan ja -paikkaan oltiin tyytyväisiä, samoin tiedottamiseen.

Seitsemän vastaajaa kymmenestä oli valmis jatkamaan sopimustaan ehdottomasti, vaikka satomaksua tulisiinkin korottamaan ja kolme jatkaisi ”luultavasti ja ehkä”. Kysyttäessä halukkuutta talkootyöhön, vain kaksi vastaajaa ilmoitti, etteivät ole kiinnostuneet osallistumaan talkootyöhön. Viisi oli sitä mieltä, että sopiva talkootyön osallistumistiheys olisi 1 – 2 kertaa kuukaudessa ja kolme oli valmiita osallistumaan kerran viikossa. Yhteiskuljetuksia pellolle kaipailtiin myös.

Palautteessa pyydettiin myös toiveita siitä, mitä haluttiin tuotettavan ja kirjo oli hyvin laaja. Osa vastaajista toivoi, että valikoima säilyy yhtä monipuolisena kuin oli ensimmäisenä vuonna ja lisäksi toivottiin marjoja, erilaisia palkokasveja ja juureksia. Myös mausteyrtejä ja erilaisia sipuleita kaipailtiin. Erityiskiitosta Min-

nalle annettiin laadukkaista, puhtaista ja maukkaista tuotteista. Minnamaan tuotteet eivät ole varsinaisesti luonnonmukaisesti tuotettua, mutta viljelijälle on kunnia-asia, ettei hän käytä kemiallisia lannoitteita tai torjunta-aineita tuotannossaan.

Oulun ensimmäinen kumppanuusviljelyryhmä onnistui ensimmäisenä vuoteen hyvin. Viljelijä löysi kiinnostuneen asiakasryhmän, viljely onnistui kohtalaisesti haastavista sääolosuhteista huolimatta ja palautteen perusteella asiakkaat olivat tyytyväisiä. Taloudellisesti kokeilu oli kannattava sikäli, että satomaksujen avulla aloitteleva viljelijä sai ”riskitöntä pääomaa”.

Malliin olennaisesti kuuluva yhdessä tekeminen ei onnistunut. Yhtenä suurena syynä voitaneen pitää sitä, että ryhmästä ei löytynyt henkilöä, joka olisi koordinoanut talkootöitä. Viljelijä oli kiireinen omien töittensä kanssa, jolloin talkoot olisivat vaatineet ehdottomasti jonkun, joka olisi toiminut kokoonkutsujana, tiedonvälittäjänä viljelijän suuntaan sekä yhteiskuljetusten organisoijana. Sateinen kesä lannisti varmasti osaltaan talkootöiden innostusta.

5.2. Minnamaalaiset vuonna 2013

Palautteen perusteella oli helppo lähteä tekemään kehittämistoimia vuotta 2013 ajatellen. Ainakin satomaksuun ja ryhmän kokoon oli tarkoitus tehdä muutoksia, jotta viljelijän omalle työlle voisi laskea asianmukaisen korvauksen. Heti alkuvuodesta 2013 viljelijä aloitti viljelysuunnitelmien teon palautteiden pohjalta. Oulun kumppanuusviljelymalli oli esillä niin sanomalehdessä kuin radiossakin ja tämä auttoi luonnollisesti uusien jäsenten rekrytoinnissa. Viljelijä oli laskenut, että ryhmän kokoa voidaan kasvattaa noin 30 – 40 talouteen. Hän avasi uudet informatiiviset nettisivut ja loi uuden Facebook-ryhmän, joiden kautta tiedottaminen jatkossa tapahtuu. Luonnollisesti myös sähköpostiryhmä on tärkeä jäsenten suuntaan tehtävää tiedotusta varten.

Paitsi perinteisen median, myös sosiaalisen ja muun sähköisen median merkitys korostuu tällaisten uuden tyyppisten toimintamallien markkinoinnissa. Ihmi-

set hakevat tietoa netistä, keskustelupalstoilta ja Facebookista. Tätä kautta tieto saadaan nopeasti kiinnostuneiden ihmisten tietoon. Ryhmän koko alkoikin kasvaa pian lehti- ja radiojuttujen jälkeen ja maaliskuussa viljelijä lähetti kumppanuussopimukset noin kolmellekymmenelle kiinnostuneelle. Luonnollisesti ensimmäisen vuoden hyvät kokemukset olivat kulkeutuneet puskaradion kautta ja osa uusista jäsenistä onkin vanhojen ryhmäläisten mukanaan tuomia.

Uutta kaudella 2013 on, että viljelijä on kunnostanut vanhan navetan kasvisten käsittelytiloiksi. Tämä helpottaa sadonkorjuun aikana kasvisten käsittelyä jakokuntoon. Uutta on myös satomaksujen monipuolisuus. Jäsenellä on mahdollisuus valita sopiva satomaksu perhekoon mukaan ja sen mukaan, millaisena hän haluaa tuotteensa itselleen toimitettavan. Satomaksut, jotka sisältävät 14 % arvonnäköveron, ovat vuonna 2013 seuraavat:

- 1-2 hengen talous: vihannekset suoraan pellolta (ei pestynä) laatikoissa toimitettuna toimituspaikalle, itse pakattavissa 200 €
- 1-2 hengen talous: vihannekset kauppakunnostettuna ja pakattuna 270 €
- 3-4 hengen talous: vihannekset suoraan pellolta (ei pestynä) laatikoissa toimitettuna toimituspaikalle, itse pakattavissa 320 €
- 3-4 hengen talous: vihannekset kauppakunnostettuna ja pakattuna 370 €

Talkootyöt saataneen käyntiin alkukesästä. Viljelijä itse on pyytänyt ryhmäläisiä ilmoittamaan kullekin parhaimmin soveltuvat ajankohdat. Talkoot järjestetään joko arki-iltaisain tai viikonloppuisin kiinnostuksen mukaan. Talkooväelle järjestetään pellon reunalle ruokailu ja suunnitelmissa on sadonkorjuun aikaan myös ruokakursseja. Ruokakursseja on toivottu mm. hapatukseen ja uusien reseptien kokeiluun liittyen. Tuotevalikoima laajenee ensimmäiseen vuoteen verrattuna ja vuoden 2013 viljelysuunnitelma on seuraava:

- herne (useita eri lajikkeita)
- kaalit (parsa-, kukka-, parsakukka-, ruusu-, suippo-, lehti-, musta-, kerä- ja punakaalit)
- kesäkurpitsa (useita eri lajikkeita: eri mallisia ja värisiä)

- talvikurpitsa (eri lajikkeita)
- avomaankurkku ja (avomaan) tomaatti
- nauris, kyssäkaali, punajuuri, keltajuurikas, lanttu, juuripersilja, kaurajuuri, mustajuuri, palsternakka
- salaattit: mm. sidesalaatti, jääkeräsalaatti, tammenlehtisalaatti, parsasalaatti, vuonankaali
- porkkana (useita lajikkeita)
- pinaatti, mangoldi
- tilli, persilja, korianteri, kirveli, sitruunamelissa, vesikrassi, mäkimeirami, basilika, salaatti- ja maustefenkoli
- sipuli: tavallinen kepasipuli, punasipuli, purjo
- valkosipuli
- papu: useita pensaspapulajikkeita, salkopapuja, härkäpapuja
- maa-artisokka

Toukokuussa 2013 kumppanuussopimuksen allekirjoittaneita kotitalouksia on noin 30. Tämän lisäksi viljelijä myy tuotteitaan lähialueensa kotitalouksille. Hänen palvelutuotteisiin kuuluu myös pihasuunnitelmien teko. Oman arvionsa mukaan tarvittaisiin noin sata (100) kumppanuussopimusta, jotta toiminta olisi niin kannattavaa, että sillä työllistäisi itsensä ympärivuotisesti.

6 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli siis selvittää *CSA:n eli kumppanuusmaataloustoiminnan nykytila Suomessa sekä Helsingin ja Tampereen ruokaosuuskuntien toimintamalli ja esiin tulleet haasteet*. Toiseksi kartoitettiin *oululaisten kiinnostus CSA-mallin mukaiseen toimintaan kuluttajan ominaisuudessa ja etsittiin potentiaalisia viljelijöitä* tuottamaan lähiruokaa tälle joukolle. Kolmantena haluttiin selvittää, *lisääkö mallin mukainen palvelusuhde yksittäisen tilan kannattavuutta ja viljelijän ansaintamahdollisuutta*. Peruskysymys oli siis *selvittää viljelijöiden ja kuluttajien halukkuus osallistua uudenlaiseen, pienen ryhmän ruoantuotantoon uuden Oulun alueella*. Selvitystyön tuloksena *muodostettiin Oulun alueelle sopiva toteutusmalli yhdessä viljelijän kanssa*.

Selvitettäviä kysymyksiä olivat mm.

- 1. Miten Herttoniemen toiminta onnistui ensimmäisenä toteutusvuotenaan?*
- 2. Mitkä olivat suurimmat haasteet ja onnistumiset?*
- 3. Mitä vaatimuksia palvelu asettaa ruokaosuuskunnan jäsenille sekä palveluntarjoajalle eli viljelijälle?*
- 4. Mikä on sopiva satomaksun suuruus eli sellainen, joka tyydyttää molempia osapuolia?*
- 5. Mikä on sopiva ryhmäkoko tällaiselle yhteenliittymälle?*

Koska kyseessä on uudenlaisen toimintamallin aloittaminen alueella, lähestyttiin tutkimusongelmaa tutustumalla aiheetta käsittelevään painettuun aineistoon. Tämän lisäksi oli tärkeää haastatella ne henkilöt, joilla oli maassamme vankin kokemus CSA:sta. Sähköisen ja perinteisen median seuraaminen oli hedelmällistä, koska keskustelu CSA:sta oli tutkimustyön aikana hyvin kiivasta. Jotta oululaisten kuluttajien ja mahdollisten toimintaan lähtevien viljelijöiden kiinnostus saatiin kartoitettua, oli kyselytutkimus tähän liittyen sopiva keino. Yleisötilaisuuksien kautta aihe tuli tutuksi laajalle joukolle ihmisiä.

Lähdeaineiston hankkimisessa turvauduin lähinnä eri hakukoneiden kautta saatavaan tietoon. Suomalaista kirjallisuutta aiheesta ei löytynyt, mutta sitä oli lyhyesti käsitelty parissa teoksessa. Taustatiedon hankkiminen olikin lähinnä ulkomaalaisten lehtiartikkeleiden ja verkkojulkaisujen varassa. Ensimmäiseksi haastateltavaksi valikoitui luonnollisesti henkilö, joka oli ollut mukana alusta saakka suomalaisen kumppanuusmaatalouden juurruttamisessa maahamme. Haastattelu sujui vaivattomasti, kun Olli Repo saapui ensimmäiseen yleisötilaisuuteen kuultavaksi. Toisen haastateltavan halusin edustavan jotain toista CSA ryhmää ja tähän tuli tilaisuus, kun osallistuin Tampereella Suomen ensimmäiseen kumppanuusmaataloutta käsittelevään seminaariin.

Kun sopivia viljelijöitä oli löytynyt kyselyiden ja yleisötilaisuuksien välityksellä, heidän haastattelunsa oli helppo sopia. Haastateltavat valikoituivat lopulta oman aktiivisuutensa perusteella. Kaksi heistä oli mukana molemmissa yleisötilaisuuksissa ja olivat itse aktiivisesti yhteydessä minuun. Verrokkihaastateltava löytyi niin ikään viljelijän otettua yhteyttä. Tämän haastattelun tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia yhteisöviljelytyylisestä toiminnasta on kolmenkymmenen vuoden takaa. Haastattelut eivät olleet tärkein tai ainoa lähdemateriaali, vaan pikemminkin täydensivät muuta aineistoa. Tämän vuoksi en lähtenyt purkamaan aineistoa sanasta sanaan tekstiksi, vaan kirjoitin haastattelut auki vapaamuotoisemmin, kysymyskohdittain.

Yleisötilaisuuksien anti oli runsaat kontaktit paitsi kuluttajiin myös mahdollisiin tuottajiin. Yleisötilaisuudet sopivat luontevasti työhöni KantriOulu-hankkeessa. Niiden avulla tein aiheetta tunnetuksi ja sain näkyvyyttä myös paikallisessa mediassa. Uskon, että niin lehti- kuin radiojututkin lisäsivät kyselyyn vastaamista. KantriOulu-hanketta saan kiittää tutkimusaiheen löytymisestä. Kesällä 2011 keskustelin hankkeen toimista esimieheni kanssa ja hän kysyi, ”kannattaisiko sitä Herttoniemen mallia kokeilla uuden Oulun alueella”. Aluksi tartuin tähän ideaan hankkeen näkökulmasta, mutta aika pian ymmärsin, että aiheessa oli myös tutkimuspotentiaalia YAMK-opinnäytetyöhöni liittyen.

Tutkimustavoitteet täyttyivät mielestäni hyvin ja alussa asetettuihin kysymyksiin löytyi vastaukset. Viljelijän oman arvion mukaan ansaintamahdollisuudet para-

nevat kumppanuusviljelyä toteuttamalla, kun asiakaskunta on valmiina ja se on myös jakamassa investointikustannuksia jo etukäteen. Hänen arvionsa on, että noin sadan asiakkaan ryhmäkoko takaisi elannon koko vuodelle. Tätä tukee mielestäni se, että kaikki Etelä-Suomen osuuskuntapohjaiset ryhmät ovat asettaneet ryhmäkoolle noin sadan jäsenen tavoitteen. Vaikka kuluttajien puolelta oli alueellamme runsaasti aiheeseen liittyviä yhteydenottoja, on ihmisten sitouttaminen ryhmään ollut vaikeaa. Oulussa on ollut hyvin samankaltainen asenne kuin Tampereellakin eli ollaan kiinnostuneita, mutta ei vielä uskalleta sitoutua.

Hämeen ammattikorkeakoulussa on juuri alkamassa opinnäytetyö, jonka työnimenä on ”Kumppanuusviljely Suomessa – Kansainvälisen tiedon soveltaminen suomalaiseen kumppanuusviljelyyn”. Tässä Kaisa Myllykankaan tekemässä tutkimuksessa

Työn pääpisteenä on keskittyä tuomaan uutta kansainvälistä tietoa Suomeen hyödynnettäväksi, sillä aiheesta ei ole vielä olemassa suomenkielistä kirjallisuutta. Työssä tuodaan kansainvälisen tiedon lisäksi esille suomalaisen kumppanuusviljelyn tilaa ja erikoispiirteitä, jotta kansainvälistä tietoa voidaan soveltaa suomalaiseen kumppanuusviljelyyn. (Myllykangas, sähköpostiviesti 29.4.2013).

Uskon, että tutkimuksen tekijälle on hyötyä ”Saisiko olla pala peltoa” tutkimuksesta. CSA:n tai kumppanuusmaatalouden kiinnostavuutta kuvaa hyvin se, että siihen liittyvää tutkimusta tehdään parasta aikaa niin ammattikorkeakouluissa kuin yliopistossakin.

”Saisiko olla pala peltoa” – tutkimustyö oli innostavaa mutta myös haastavaa. Aiheen rajausta piti miettiä tarkasti juuri tuon innostavuuden takia. Toisaalta haastetta toi aiheen tuoreus: CSA:a ei tunnettu alueellamme juuri lainkaan, joten sain tehdä runsaasti työtä selvittääkseni sen periaatteita ihmisille.

7 KUMPPANUUSMAATALOUDEN NÄKYMİÄ

Kumppanuusmaatalous tulvi suomalaiseen mediaan voimallisesti vuoden 2012 aikana. Siitä kirjoiteltiin lehdissä, se kuului radiossa ja siitä puhuttiin niin sosiaalisessa mediassa kuin keskustelupalstoillakin. Oululainen CSA-hanke pääsi paikallislehteen ja alueen suurimpaan päivittäissanomalehteen näyttävillä artikkeleilla. Valtakunnallisessa Yle Radion ohjelmassa Minnamaalaisten kokemuksia kuultiin niin kylvöjen kuin sadonkorjuunkin aikaan ja myös paikallinen Yle Radio Oulu teki aiheesta jutun aamulähetykseen. Sosiaalisessa mediassa on useita aiheeseen liittyviä ryhmiä ja Suomen kaikki kumppanuusmaataloutta harjoittavat tahot löytyvät Facebookista yhdestä osoitteesta ”Suomen kumppanuusmaataloudet”.

Vaikka oululainen kumppanuusviljelymalli lähti käyntiin pienesti, uskoakseni tämän kaltaiselle toiminnalle tulee olemaan kysyntää laajemmaltikin. Yksi hyvä keino tuottaa paikallista ruokaa kestävästi voisi olla viljelijöiden yhteenliittymät, jolloin tarjontaa voitaisiin monipuolistaa myös esimerkiksi lihan, kananmunien ja vaikkapa kalan pariin. Pienviljelijöille malli toisi lisäänsaintamahdollisuuksia kun he voisivat laajentaa kotitarvetuotantoa niin, että keräisivät lähialueelta kiinnostuneita kuluttajia ryhmäksi, jolle tuottavat ruokaa.

Helmikuun alussa 2013 kokoontui noin 30 aktiivista CSA- eli kumppanuusmaataloustoimijaa eri puolilta Suomea Tampereelle vaihtamaan kokemuksia. Tilaisuuden järjesti Meirän Peltö osuuskuntalaiset ja edustettuina olivat Lahden, Helsingin, Turun, Tampereen Oulun ja Mäntsälän CSA-ryhmät. Päivän aikana työskenneltiin erilaisissa työpajoissa ja käytiin runsasta keskustelua suomalaisen kumppanuusmaatalouden mahdollisuuksista, haasteista ja tulevaisuudesta. Työpajojen aiheina olivat mm. tiedottaminen ja markkinointi, rahoitusmahdollisuudet, verkkopohjainen tilausjärjestelmä, viljelykäytännöt ja kasvilajit, CSA ja Peak Oil (öljytuotannon huipun ohittaminen), liitännäispalvelut sekä päätöksenteko ryhmässä. Seminaarin jälkeen perustettiin Facebookiin Suomen Kumppanuusmaataloudet –ryhmä, jossa seminaarin keskustelua jatketaan yhä. Kumppanuusmaatalousaiheen kiinnostavuutta kuvaa myös se, että tämän opin-

näytetyötutkimuksen lisäksi sitä tai sitä sivuavaa tutkimusta tehdään ainakin Aalto yliopistossa ja Hämeen ammattikorkeakoulussa.

Maaliskuussa 2013 verkkolehti Co2-raportti julkaisi artikkelin, jossa kerrottiin, että kansainvälisen tutkijaryhmän selvityksen mukaan sitoutumalla toimittamaan tuotteitaan paikallisille markkinoille, on viljelijöillä mahdollisuus kehittää liiketoimintaansa. (Verkkolehti Co2-raportti. Hakupäivä 14.3.2013). Liiketoiminnan ei tarvitsisi käsittää pelkästään kasvisten tuottamista, vaan viljelijä voisi laajentaa palvelua oman osaamisensa puitteissa viljelyneuvontaan, opetukseen tai vaikkapa lähiruokakursseihin.

Paitsi yksityistaloudet, myös ravintolat, julkiset organisaatiot ja kaupat ovat enenevästi kiinnostuneita paikallisesti tuotetusta ruoasta. Kumppanuusmaataloudelle tämä on erinomainen tilaisuus markkinoida tuotteitaan myös edellä mainituille tahoille. Tämä lisää niin kuluttaja- kuin viljelijävetoisen mallin ansaintamahdollisuuksia. Kumppanuusmaatalouteen liittyvä muu mahdollinen toiminta, kuten jatkojalostus, opetus ja hyvinvointipalvelut ovat lähes käyttämätön potentiaali. Vain mielikuvitus on rajana, jos haluamme kehittää kumppanuusmaataloustoimintaa niin, että sen kaikki neljä kestävyiden ulottuvuutta saadaan mahdollisimman hyvin toteutettua.

LÄHTEET

Annuaire national des AMAP. 2013. Qu' est-ce qu' une AMAP? Hakupäivä 23.3.2013. <http://www.reseau-amap.org/>

Berlin, K. viljelijä, Ramsjögårdin tila. Sähköpostiviesti rita.porkka@ouka.fi. 6.4.2013

Hinrichs, C.C 2000. Embeddedness and local food systems: notes on two types of direct agricultural market. Journal of Rural Studies 16. Hakupäivä 15.1.2013, <http://wentfishing.net/farmlit/sdarticle.pdf>

Elävä kaupunkimaaseutu. Oulun maaseutualueiden kehittämis- ja markkinointiohjelma vuosille 2009 – 2013. 2009. Oulun kaupunki: Tekninen keskus.

Farming Online 2011, Community Supported Agriculture: the future for European farming? Hakupäivä 19.10.2011, <http://www.farming.co.uk/articles/view/5296>

Gruppi di Acquisto Solidale. 2013. Une presentation des G.A.S Hakupäivä 23.3.2013. <http://www.retegas.org>

Hirsimäki S., Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Husu-Kallio, J. 2011, Tänään pöydällä-kolumni. Lähiruoasta arkiruokaa kaikille. Elintarvikevirasto Evira. Hakupäivä 4.10.2011, http://www.evira.fi/portal/fi/evira/yhteystiedot/mediapalvelu/tanaan_poydalla_kolumni/?bid=2708

Ijäs T. puutarhuri, 2012, Haastattelu Oulun Ympäristöalo 24.10.2012

Koskeniemi R. hallituksen jäsen, Meirän pelto Osuuskunta 2013. Haastattelu Tampereen Steinerkoulu 1.2.2013

Luostarinen M. 2011. Yhdyskuntapolitiikan haasteita: Uudistuva kuntarakenne ja suomalainen lähiruoka. Hakupäivä 5.10.2011,
<http://suomenkuvalehti.fi/blogit/eri-mielta/verkossa-sk392011>

McFadden S. 2004. The history of Community Supported Agriculture, Part I: Community Farms in the 21st Century: Poised for Another Wave of Growth? Hakupäivä 13.3.2013, <http://www.newfarm.org/features/0104/csa-history/part1.shtml>

McFadden S. 2004. The history of Community Supported Agriculture, Part II: CSA's World of Possibilities. Hakupäivä 13.3.2013,
<http://www.newfarm.org/features/0204/csa2/part2.shtml>

Myllykangas, K. opiskelija, Hämeen ammattikorkeakoulu. Sähköpostiviesti riita.porkka@ouka.fi. 29.4.2013

Mäkelä M. puutarhuri, Minnamaa, 2012. Haastattelu Oulun Ympäristöotalo 21.11.2012

Nokela L. viljelijä, 2012. Haastattelu Oulun Ympäristöotalo 4.4.2012

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2007 – 2013. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus / Maaseutuosasto. 2006

Pulliainen E. 2006. Bioenergia ja lähiruoka. Helsinki: Ochre Chronicles.

Repo O. hallituksen puheenjohtaja, Kaupunkilaisten Oma pelto osuuskunta. Haastattelu Oulun Ympäristöotalo 1.12.2011

The Soil Association. What is CSA? Hakupäivä 23.3.2013,
<http://www.soilassociation.org/communitysupportedagriculture/whatiscsa>

Suokas P. ja Järvinen K. (toim.) 1996. Verkostuva talous. Voimavarojen koaminen maataloudessa. Suomen biodynaaminen yhdistys. Ylöjärvi: Biodynaaminen yhdistys ry

Taloussanomat 2011. 20 syytä miksi ruoka maksaa Suomessa liikaa. Hakupäivä 20.9.2011. <http://www.taloussanomat.fi/myynti/2011/08/23/20-syyta-miksi-ruoka-maksaa-suomessa-liikaa/201111700/135>

Tantarimäki S. 2004. Maataloudella yhä paikkansa suomalaisessa kaupunkikuvassa. Hakupäivä 4.10.2011.
<http://kirjasto.utu.fi/julkaisupalvelut/c/annaalit/C209.html>

Verkkolehti Co2-raportti. 2013. Ilmastouutisia. Paikallisuuteen tosissaan sitoutuva viljelijä voi menestyä. Hakupäivä 14.3.2013.
http://www.co2-raportti.fi/index.php?page=ilmastouutisia&news_id=3753

Wilkinson, J. 2001. Community Supported Agriculture. Washington. United States Department of Agriculture. Technote 20. Hakupäivä 13.3.2013.
<http://www.rurdev.usda.gov/rbs/CDP-TN20.PDF>

Wikipedia 2011. Luomupiiri. Hakupäivä 20.11.2011.
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Luomupiiri>

LIITTEET

Liite 1 Kyselylomake suurelle yleisölle

Liite 2 a Lähiruokaa yhteiseltä pelloilta - yksilökysymykset

Liite 2 b Lähiruokaa yhteiseltä pelloilta - ryhmäkeskustelut

Liite 3 Kumppanuussopimus vuodelle 2012

Liite 4 Minnamaalaisten palautelomake vuodelta 2012

Saisiko olla pala peltoa

- kysely kumppanuusmaataloudesta kiinnostuneille

1. Talouteemme kuuluu _____ henkilöä, joista alle 18-vuotiaita _____
2. Kotikunta _____
3. Haluan lisätietoa Oulun seudun sopimuksellisesta ruokapiirimallista
Kyllä _____ Ei _____
4. Olen kiinnostunut liittymään Oulun seudun sopimukselliseen ruokapiiriin **kuluttajan** ominaisuudessa
Kyllä _____ Ei _____ Ehkä _____
5. Ruokapiirin tuotteiden tulee olla luomua
Kyllä, ehdottomasti _____ Ei välttämättä _____
6. Olen halukas tekemään talkootyötä liittyen
viljelyyn _____
sadonkorjuuseen _____
ruoanjakeluun _____
yhteydenpitoon viljelijän ja muiden osakkaiden kesken _____
muuhun, mihin _____
7. Talkootyön sopiva määrä
1 – 5 kertaa / satokausi _____ 1 – 2 kertaa / vk _____ useammin _____
8. Olen kiinnostunut liittymään Oulun seudun sopimukselliseen ruokapiiriin **tuottajan** ominaisuudessa
Kyllä _____ Ei _____ Ehkä _____
9. Tuottamani ruoka on luomua
Kyllä _____ Ei _____
10. Minulla on valmius tuottaa
Avomaan vihanneksia _____
Kasvihuonevihanneksia _____
Kananmunia _____
Muuta, mitä _____

11. Yhteystietoni, jotka tulevat ainoastaan kyselyn tekijöiden käyttöön

Nimi: _____

Sähköposti: _____

Puhelin: _____

Osoite: _____

Kiitos vastauksistanne!

Liite 2a

Lähipuokaa yhteiseltä pellolta - yksilökysymykset

1. Vastaajan taustatiedot eli ikä ja sukupuoli
2. Missä ominaisuudessa vastaaja on kiinnostunut CSA:sta
3. Paljonko vastaaja arvioi pystyvän käyttämään aikaa talkootöihin
4. Paljonko vastaaja on valmis sijoittamaan sato- yms. maksuihin
5. Ruokakunnan koko

Liite 2b

Lähipuokaa yhteiseltä pellolta - ryhmäkeskustelut

1. Mitä ajatuksia kumppanuusmaatalous herättää?
2. Mitä mieltä olette toimintaan liittyvistä maksuista?
3. Mitkä tuotteet kiinnostavat ja millaiset sato-odotukset ovat?
4. Pitääkö kasvisten olla luonnonmukaisesti tuotettua?
5. Mitä esteitä kumppanuusmaatalouden osallistumiseen voisi olla?
6. Ideoita ja toiveita kumppanuusmaataloustoiminnan suhteen?

Kumppanuussopimus vuodelle 2012 MinnaMaa - Ouluseudun oma viljelijä-pilotti

Tällä sopimuksella Minna Mäkelä (tuottaja) ja allekirjoittanut (kuluttaja) sopivat siitä, että mak-
samalla **200 €** perusmaksun (sis. alv 13 % eli 23,01€) kuluttaja saa satokauden aikana **kassilli-
sen** tuoreita, sopimustuottajan Tyrnävällä kasvattamia kasviksia kerran viikossa ajalla hei-
nä/elo-syyskuu 2012 (arviolta 10 viikon ajan). Määrä vaihtelee sadon onnistumisesta ja valmis-
tumisesta riippuen.

Tuotekassi sisältää esimerkiksi:

Porkkanoita, sipuleita, eri lajikkeita (keltasipuleita, punasipuleita, hopeasipuleita, ruohosipulia)
Purjoa, valkosipulia, maa-artisokkaa
Kaaliala, useita eri lajikkeita (parsakaali, suippokaali, kyssäkaali, parsakukkakaali,
kukkakaali, ruusukaali)
Punajuuria, salaattia useita eri lajikkeita (mm. jäävuorisalaatti, parsasalaatti, sidesalaatti)
Mangoldia, yrttejä (basilika, tilli, persilja, korianteri)
Pinaattia, herneitä, eri lajikkeita
Papuja, eri lajikkeita (härkäpapu, vahapapu, pensaspapuja)
Kurpitsaa, eri lajikkeita (kesäkurpitsa, talvikurpitsa, jättikurpitsa, spagettikurpitsa)
Retiisejä, nauriita, lanttuja, palsternakkaa

Tuotekassin sisältö on mitoitettu 1-2 hengen taloudelle. Suuremmat tilaukset sovitaan tapaus-
kohtaisesti tuottajan kanssa.

Tuotteet toimitetaan ja ovat noudettavissa **maanantaisin / torstaisin (alleiviivaa sinulle pa-
rempi vaihtoehto) klo 19.00 - 19.30 Ouluhallin parkkipaikalla tai vaihtoehtoisesti kuluttaja
voi noutaa ne itse suoraan tilalta**. Kuluttaja voi halutessaan osallistua ruoantuotantoon aut-
tamalla eri työvaiheissa.

Vastasiko tuvat toiminnan käynnistämisestä ja jakelusta. Perusmaksu sisältää pienimuotoisen
tuen myös niille hankinnoille ja investoinneille, joilla mahdollistetaan seuraavien vuosien sato.

Sopimuksen osapuolet:

Nimi: Minna Mäkelä

Nimi:

Osoite: Heikkilänkankaantie 6
90310 OULU

Osoite

Puhelin:

Puhelin:

Sähköposti: minna.m.makela@netti.fi
Tilan osoite: Pikkaralantie 7, Tyrnävä

Sähköposti:

Perusmaksu tulee olla maksettuna ennen ensimmäistä toimitusta, **viimeistään 15.7.2012**. Tar-
vittaessa voit maksaa perusmaksun myös kahdessa erässä (**100 euroa/erä**); **eräpäivät
15.7.2012 ja 15.8.2012**.

<p>Tilinumero: xxx xxx xxx Saaja: Minna Mäkelä Tmi</p>
--

Allekirjoitukset:

Liite 4

PALAUTEKYSELY VUODEN 2012 MINNMAMAALAISILLE

1. Vastasiko satomaksu saamasi tuotteiden määrää? Kyllä___ Ei ___
2. Vastasiko satomaksu saamasi tuotteiden laatua? Kyllä___ Ei ___
3. Oliko toimitusväli mielestäsi sopiva? Kyllä___ Ei ___
4. Oliko toimitusajankohta mielestäsi sopiva? Kyllä___ Ei ___
5. Oliko toimituspaikka mielestäsi sopiva? Kyllä___ Ei ___
6. Toimiko tiedottaminen moitteettomasti? Kyllä___ Ei ___
7. Oletko kiinnostunut jatkamaan sopimustasi kaudella 2013 vaikka satomaksua korjataan ylöspäin? Kyllä___ Ei ___
8. Jos vastasit kyllä, mitä toivoisit tuotettavan?

9. Oletko valmis osallistumaan kumppanuusmaatalouden periaatteisiin kuuluvaa talkootyöhön? Kyllä___ Ei ___
10. Jos vastasit kyllä, kuinka paljon uskot voivasi osallistua? (Huom! Suurin talkootyötarve liittyy istuttamiseen, kitkemiseen ja sadonkorjuuseen sekä tuotteiden jakoon. Voit ilmaista osallistumisesi kertoja viikossa tai kuu-kaudessa) _____
11. Onko sinulla tuttavilla, joille voisimme markkinoida kumppanuusmaataloutta ensi kaudelle? Kyllä___ Ei ___
12. Toiveita, ajatuksia, kehittämis ehdotuksia?

Kiitos vastauksestasi!